

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Rozman

Generacijski razkoraki v digitalni družbi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Rozman

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Oblak Črnič

Generacijski razkoraki v digitalni družbi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Iskrena hvala mentorici, red. prof. dr. Tanji Oblak Črnič za podane koristne predloge in strokovno pomoč pri realizaciji diplomskega dela.

Hvala vsem intervjuvancem, ki so si vzeli čas in mi s sodelovanjem omogočili izvedbo raziskave.

Posebna zahvala tudi staršema, ki sta mi omogočila študij.

Hvala tudi Mateju za vso podporo in spodbudne besede med študijskim procesom.

Generacijski razkoraki v digitalni družbi

V diplomski nalogi sem se ukvarjala s tematiko generacijskih razkorakov v digitalni družbi. Zanimalo me je, kako se je na naraščajočo prisotnost tehnološkega napredka adaptirala in prilagodila starejša populacija. Medijske in komunikacijske vidike uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) sem s stališča starejših družinskih članov raziskovala s kvalitativno metodo, natančneje s pomočjo poglobljenih intervjujev. Skozi zastavljena raziskovalna vprašanja, kako je adaptacija IKT (tudi med starejšimi) pogojena s številnimi dejavniki, kot so ekonomski kapital, izobrazba, življenjski slog, ali so starejši člani na eni strani tehnofobi, ujetniki želje po varnosti, tradicionalnosti ali pa lahko na drugi strani vendarle govorimo o digitalno veščih starejših ter, kateri dejavniki so še ključni pri ustvarjanju razlik med digitalno veščimi in neveščimi uporabniki IKT, sem znotraj starejše populacije skušala pojasniti ločnico med uporabniki in neuporabniki IKT. Nenazadnje pa s pomočjo slednjih odgovorov na vprašanja seveda pridobiti ključne ugotovitve o vedenju starejše populacije v sodobni digitalni družbi, v kateri je stik z novimi mediji ob njihovem nadvse bliskovitem razvoju postal povsem neizbežen.

Ključne besede: informacijska-komunikacijska tehnologija, digitalni razkorak, starost, adaptacija, tehnofobija.

Generation divides in the digital society

In my thesis, I analyze topic of generational gaps in the digital society. My main question was, how older population adapt to very fast growing new information-communication technology (ICT). I investigated media and communications aspects of the use of ICT between older family members based on qualitative method, specifically through in-depth interviews. Through the research questions, how the adaptation of ICT (including the older) is conditioned by many factors, such as economic capital, education, lifestyle, I try to figure out, if we can talk about digital skilled users between older people. I was searching for key indicators between digital skilled people and digital not skilled, on which I tried to clarify distinction between users and non-users of ICT, within older population. At the end, I analyze answers to get key results about older population adaption on modern digital society, where everyone is exposed to every day newer ICT.

Key words: information-communication technology, digital divide, age, adaptation, technophobia.

KAZALO

1	UVOD	7
2	DRUŽBENE RAZSEŽNOSTI RABE IKT	9
2.1	DIGITALNI RAZKORAK.....	12
2.1.1	Dvojni digitalni razkorak	14
2.1.2	Drugi digitalni razkorak	15
2.1.3	Tretji digitalni razkorak.....	15
2.2	MEDGENERACIJSKI DIGITALNI RAZKORAK	15
2.3	DEJAVNIKI NEUPORABE IKT	19
2.4	KRITIKE IN OMEJITVE DIGITALNEGA RAZKORAKA.....	21
3	GENERACIJSKI RAZKORAKI NA RAVNI KOMUNICIRANJA IN RAB	24
3.1	Generacijski razkoraki v medijskih rabah	24
3.2	Generacijski razkoraki v medosebni komunikaciji	26
4	EMPIRIČNI DEL: RAZISKOVANJE GENERACIJSKIH RAZKORAKOV V DRUŽINSKEM OKOLJU	29
4.1	OPREDELITEV PROBLEMA	29
4.2	METODOLOGIJA IN ZBIRANJE PODATKOV	30
4.3	REZULTATI: ANALIZA VPRAŠANJ	33
4.3.1	Pretekle izkušnje s komunikacijsko tehnologijo	34
4.3.2	Raba nove IKT	37
4.3.3	Prednosti in slabosti nove IKT	42
4.4	DISKUSIJA	46
5	OMEJITVE IN PREDLOGI ZA NADALJNJE RAZISKOVANJE.....	50
6	SKLEP.....	51
7	LITERATURA.....	53
	PRILOGE	59
	PRILOGA A: Intervju s starejšimi družinskimi člani.....	59
	PRILOGA B: Transkripti opravljenih intervjujev	60

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 2.1: Starostna ponazoritev uporabnikov storitev interneta	16
Grafikon 2.2: Delež uporabnikov računalnika po starostnih skupinah	18
Grafikon 4.3: Pregled sodelujočih intervjuvancev glede na spol.....	31
Grafikon 4.4: Pregled sodelujočih intervjuvancev glede na kraj bivanja.....	31
Grafikon 4.5: Pregled sodelujočih intervjuvancev glede na izobrazbo.....	32
Grafikon 4.6: Pregled sodelujočih intervjuvancev glede na zaposlenost.....	32

1 UVOD

V sodobnem času je razvoj novih medijev v tehnološkem smislu močno napredoval, zaradi česar ima v vsakdanjem življenju informacijska-komunikacijska tehnologija¹ (IKT) vse pomembnejšo vlogo. Kljub naraščajoči prisotnosti tehnološkega napredka, pa vse večji segment populacije vselej predstavljajo starejši ljudje (Lenarčič 2005, 26). Po besedah Mačkove in drugih (2011, 182), je do pojava staranja prebivalstva prišlo v 20. stoletju. Samo v Sloveniji je bilo na primer v letu 2006 kar 16 % oseb, starih nad 65 let (Prebivalstvo v Maček in drugi 2011, 182). Glede na vse intenzivnejše in naraščajoče spremembe na področju tehnologije pa je šokanten tudi podatek, da kar dve tretjini vseh starejših prebiva prav v državah v razvoju (Maček in drugi 2011, 182). »Smo namreč v preseku dveh družbenih valov, ali – kot ju imenuje Adler (2002) – dveh “mega trendov” – tehnološkega in starostnega« (Adler v Lenarčič 2005, 26). Oba pa naj bi ogromen pečat na odraz družbe pustila ravno sedaj, v 21. stoletju (Lenarčič 2005, 26). Da digitalna kultura postaja vse bolj pomembna plat posameznikovega vsakdana, se strinja tudi Oblak Črničeva. Pravi, da »potrošnja novih tehnologij prinaša pritisk časa in večšin, saj sodobne oblike vzdrževanja komunikacijskih stikov in odnosov z drugimi zahtevajo čas, določene kompetence in ustrezna znanja« (Oblak Črnič 2012a, 40). IKT sicer dopušča starejši populaciji »večjo kakovost življenja, višjo stopnjo vključenosti v družbeno življenje, večjo samostojnost in aktivnejšo starost« (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014), a se ta pri uporabi IKT sooča bodisi s psihološkimi ali fizičnimi ovirami (Lenarčič 2005).

Računalnik oziroma internet² sta zagotovo ena tistih, ki sta na eni strani sicer ohranila temeljne potrebe družbe, a sta na drugi spremenila načine medosebnega komuniciranja ne le med prijatelji, v službi in šoli, temveč tudi med družinskimi člani. Ob tem moramo izhajati iz dejstva, da je sicer prišlo do premika od tradicionalnega upravljanja do globalnega mreženja, a je na tem mestu potrebno opozoriti, da se rutinizacija nekakšnih

---

¹ Informacijska komunikacijska tehnologija je po besedah Černute in Zupana (2014) definirana kot programska in strojna oprema, ki posameznikom omogoča komunikacijo z informacijami. V priročniku za digitalne pismenosti ITdesk.info pa pod pojmom IKT umeščajo prenos in uporabo vseh tipov informacij (Čelebić in Rendulić 2012, 1). »IKT predstavlja temelj gospodarstva in je pobudnik družbenih sprememb 21. stoletja« (Čelebić in Rendulić 2012, 1). Lenarčič (2005, 27) na tem mestu navaja, da govorimo o napravah, »ki omogočajo proizvodnjo, prenos, preoblikovanje, shranjevanje, prikazovanje, izmenjavo in distribucijo informacij« (Lenarčič 2005, 27).

² Internet je »specifičen, mednarodno uveljavljen termin za opis računalniško podprtega komunikacijskega omrežja, ki ga sestavlja neskončna veriga povezanih računalnikov, ki med seboj izmenjujejo informacije in podatke« (Oblak in Petrič 2005, 53). »V najširšem smislu so to ljudje, računalniki in informacije, ki so elektronsko povezani s skupnimi postopki (protokoli) za medsebojno komunikacijo« (Kalin 1998, 10).

vsakdanjih, tradicionalnih praks zaradi digitalizacije ni spremenila. Slednja je in seveda bo ostala trajnejša. Preplavile so nas le nove oblike strukture branja novic, pošte, telefoniranja, gledanja televizije, komuniciranja, kar s tezo, da naj bi novi medij »vključeval vse že obstoječe formate človeškega komuniciranja« (Oblak in Petrič 2005, 24), potrjujeta tudi Oblakova in Petrič. Zaradi vseh tehnoloških sprememb me v diplomski nalogi zanima, kako le-te vplivajo na starejše družinske člane in seveda na odnose oziroma načine komunikacije znotraj družin.

S svojimi zmožnostmi uporabe je tehnologija prodrla tudi v posameznikov vsakdan in tako postala ključni dejavnik oblikovanja zasebnosti pri posameznikih (Oblak Črnič 2009, 41). Statistični urad Slovenije zato »vsako leto objavlja podrobne podatke o uporabi IKT med posamezniki v različnih starostnih skupinah, med njimi tudi za starostno skupino od 65 do 74 let. Za starejše od 75 let podatkov ne beležijo« (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014).

V nadaljevanju bom svoje proučevanje digitalne družbe usmerila na starejšo populacijo. Medijske in komunikacijske vidike uporabe IKT bom proučevala skozi vprašanja, kako so se starejši prilagodili in adaptirali nove medije; kako utemeljujejo naraščajočo prisotnost sodobnih tehnologij, zakaj jih uporabljajo, kdo jim ob tem pomaga, kje vidijo probleme tovrstnih medijev, kje vidijo prednosti, kako običajno komunicirajo z bližnjimi in kakšne posledice čutijo ob vse intenzivnejši rabi IKT. Morebitne generacijske konflikte bom raziskovala na ravni njihovih osebnih izkušenj oziroma njihovega dožemanja IKT kot take in sicer skozi odnos do medijskih ritualov na eni strani in skozi vprašanje, kako konfliktna/ne konfliktna je medosebna komunikacija na drugi strani. V teoretičnem delu bom preko posameznih sklopov obravnavala tematiko področja rab IKT v digitalni družbi ter kritik in omejitve digitalnega razkoraka, kjer bom skušala pojasniti ločnico med uporabniki in neuporabniki IKT.

V empiričnem delu naloge bom s pomočjo kvalitativne metodologije, natančneje z osmimi poglobljenimi intervjuji, ki sem jih izvedla med starejšimi družinskimi člani³, skušala odgovoriti na tri raziskovalna vprašanja:

Pri prvem se sprašujem, kako je adaptacija IKT (tudi med starejšimi) pogojena s številnimi dejavniki, kot so ekonomski kapital, izobrazba, življenjski slog. Kot opozarja

---

³ Starostna meja intervjuvanih oseb je od vključno 60 let navzgor, saj me (ne)uporaba IKT v kontekstu njihovih komunikacijskih navad zanima prav s strani zajete populacije.

OFCOM (v McKinnon 2007), smo priča naslednjim trendom: **1. Raba IKT se zmanjšuje s starostjo:** za osebe, stare nad 65 let lahko z dvakrat manjšo verjetnostjo trdimo, da uporabljajo IKT kot za osebe, stare od 16 do 24 let. **2. Raba IKT narašča z bogastvom:** za razliko od oseb z najnižjimi dohodki, je za osebe z najvišjimi dohodki »trikrat bolj verjetno, da uporabljajo internet, dvakrat bolj verjetno, da uporabljajo osebni računalnik in bolj verjetno, da imajo mobilni telefon« (OFCOM v McKinnon 2007). **3. Raba IKT narašča s socio-ekonomskim statusom:** za osebe spodnjega srednjega in delavskega razreda je verjetnost za uporabo interneta dvakrat manjša od verjetnosti, da internet uporabljajo pripadniki višjega in zgornjega srednjega razreda. Pri osebah spodnjega srednjega in delavskega razreda, pa je uporaba mobilnega aparata pod srednjo vrednostjo.

Z vidika omenjenih trendov je proučevanje pogojenosti rabe IKT s številnimi dejavniki toliko bolj relevantno. V nalogi se bom v največji meri osredotočila na prvega, torej na trend upada rabe IKT s starostjo.

Drugo raziskovalno vprašanje se ukvarja z obravnavanjem zanimanja starejših za IKT, pri čemer je starejše potrebno razumeti kot raznoliko, diverzificirano oziroma heterogeno skupnost. Zanima me, ali so starejši člani na eni strani tehnofobi, ujetniki želje po varnosti, ohranjanju navad, tradicionalnosti in ne kažejo posebnega zanimanja za IKT (so manj naklonjeni ali pa sploh niso naklonjeni IKT) ali pa lahko na drugi strani vendarle govorimo o digitalno veščih starejših, ki so IKT naklonjeni.

Tretje raziskovalno vprašanje pa se nanaša na družbene dejavnike, ki vendarle ustvarjajo razlike med uporabniki in neuporabniki IKT. Tu ne bom izhajala le iz dejavnikov, omenjenih že v prvem raziskovalnem vprašanju, temveč me bodo zanimali tudi dejavniki, ki izhajajo iz povsem individualne ravni starejših. S pomočjo empirične analize in že opravljenih raziskav bom preverila, kateri dejavniki so torej ključni pri ustvarjanju razlik med digitalno bolj vključenimi in digitalno manj vključenimi oziroma digitalno izključenimi starejšimi, znotraj družinskega okolja.

2 DRUŽBENE RAZSEŽNOSTI RABE IKT

Predavnimi leti je za osnovno sredstvo, ki je pripomoglo h koreniti in kakovostni spremembi na področju človeške komunikacije veljala abeceda, dandanes pa je za radikalno spremembo na prav tem področju kriva IKT (Oblak in Petrič 2005, 23), ki po besedah Castellsa (v Oblak in Petrič 2005, 23) izhaja iz »integracije različnih načinov

komuniciranja v interaktivno omrežje« (Castells v Oblak in Petrič 2005, 23). Ta z omogočanjem skupka raznovrstnih besedil, šumov, zvokov, slik in ostalih zapisov informacij v isti sistem globalnih razsežnosti ne le spreminja značilnosti komuniciranja kot ključnega elementa vsakršne kulture (Oblak in Petrič 2005, 23), temveč po mnenju Posterja (v Oblak in Petrič 2005, 23) prihaja tudi do sprememb v strukturi komunikacijskega občutenja. Castells (v Oblak in Petrič 2005, 23) zato na tem mestu podaja izraz »nov komunikacijski sistem«, do katerega je prišlo prav z razvojem digitalne tehnologije. Ta naj bi po njegovem mnenju deloval kot globalni medij (Castells v Oblak in Petrič 2005, 24), katerega poglobitni lastnosti, ki ju avtorja Oblak in Petrič (2005, 23) navajata v knjigi Splet kot medij in mediji na spletu sta vključenost in izčrpnost.

Med nove oblike IKT danes uvrščamo digitalne tehnologije, kot so računalniki, mobilni telefoni, internet, tablice (Lenarčič 2005, 27) oziroma po besedah avtorjev Čelebić in Rendulić (2012, 19) »vse vrste obdelave in prenosa avdio in video signalov ter vse funkcije nadzora in spremljanja, ki temeljijo na tehnologiji omrežja« (Čelebić in Rendulić 2012, 19). Z izrazom IKT torej vključujemo vsa tehnična sredstva, ki se uporabljajo za ravnanje z informacijami (Čelebić in Rendulić 2012, 19). Za poimenovanje današnje družbe, ki se odraža v vse pogostejši rabi IKT pa Lenarčič (2005, 27) uporablja izraz informacijska družba, pri čemer meni, da se s tovrstnim pojmom v ospredje postavlja le vloga informacij, ne pa tudi pomen preostalih družbenih sprememb, ki jih prinašajo IKT.

Možnost vzpostavljanja ali zgolj ohranjanja bodisi novih ali že obstoječih vezi v kontekstu prostorske in časovne premoščenosti je na področju IKT oziroma internetne tehnologije temeljna pridobitev (Oblak in Petrič 2005, 53). »Komunikacijska raven spleta kot medija vključuje vse elemente svetovnega spleta, ki omogočajo (ne)posredno človeško komuniciranje – medorganizacijsko, skupinsko ali medosebno obliko komuniciranja« (Oblak in Petrič 2005, 24). S slednjega vidika lahko splet na eni strani predstavlja zahtevno in vse prej kot tesno mrežo različnih in med seboj vseskozi prepletenih komunikacijskih praks ter na drugi fleksibilno in raznovrstno komunikacijsko platformo (Oblak in Petrič 2005, 55). Andrej Škerlep (1998, 24–25) na tem mestu govori o računalniško posredovani komunikaciji ali RPK⁴ (computer-mediated communication ali CMC), za katero pravi, da je »tista komunikacija med ljudmi, ki je posredovana prek računalnikov, vključenih v računalniško omrežje« (Škerlep 1998, 24–25). Da se na spletu

---

⁴ RPK je »na Internetu najpogosteje obravnavana vrsta RPK, nenazadnje zato, ker druga računalniška omrežja postopno prevzemajo Internet standarde in se povezujejo v Internet« (Škerlep 1998, 25).

izvajajo različne oblike računalniško posredovanega komuniciranja, navajata tudi Oblakova in Petrič (2005, 55). Pri pojmovanju RPK Škerlep (1998, 25) sicer opozarja, da je izraz posredovana potrebno razumeti v kontekstu komunikacije med ljudmi, ki je posredovana prek računalnikov in ne le komunikacije med računalniki ali pa med računalnikom in človekom. Računalniki tako dandanes bolj kot pisarniška orodja veljajo predvsem kot komunikacijska orodja, za kar jih posledično lahko označimo kot nekakšne podaljške pri gradnji vsakodnevne človeške interakcije (Oblak in Petrič 2005, 53). Škerlep (1998, 37) trdi, da je specifična praksa RPK prav posameznik, ki sedi pred zaslonom in ob pomoči bodisi enega ali celo več orodij prek mreže vzpostavlja komunikacijo z ostalimi uporabniki. S stališča človeškega faktorja oziroma posameznika kot udeleženca RPK se teza Johna Decembra (v Škerlep 1998, 25) osredotoča na RPK kot »proces človeške komunikacije prek računalnikov, ki vključuje ljudi, situirane v določenih kontekstih in zapletene v procese...z določenimi cilji« (December v Škerlep 1998, 25). Oblakova in Petrič (2005, 24) dodajata, da proces oziroma vlogo izmenjave informacij, sporočil in ostalih vsebin med dvema ali celo več komunikatorji prevzemajo razvijajoči se zapleteni vzorci komunikacijskih platform na spletu. Komunikacijska tehnologija tako sodoloča prakso komunikacije (Škerlep 1998, 25–26).

Na področju razvoja tehnologije je širjenje komunikacijskih poti nedvomno ključna pridobitev, nenazadnje je svoj pečat osvojila tudi v luči zasnove nove komunikacijske kulture (Oblak in Petrič 2005, 54), a Lenarčič (2005, 27) navaja, da tehnološki napredek ni le zrcalo družbenega napredka, temveč se pojmuje kot determinanta rasti družbe. Dodaja, da »tovrstni razvoj ne prinaša le sprememb zgolj na ožja tehnološka področja (digitalizacija, procesiranje, posredovanje, generiranje informacij itd.), ampak posega v vse pore posameznikovega in s tem tudi družbenega življenja« (Lenarčič 2005, 28). Proces nadvse intenzivnejše rabe IKT se torej umešča v prav vse komponente posameznikovega vsakdana, a, ker svojo komunikacijsko prakso navsezadnje določajo uporabniki sami, ki s svojim občutenjem, izkušnjami in cilji nastopajo kot komunikacijski akterji (Škerlep 1998, 26), lahko ločujemo med uporabniki in neuporabniki IKT, o čemer več v naslednjih podpoglavjih.

Iz stališča komunikacijske infrastrukture spletna povezanost torej ni pojasnjena kot zmožnost posameznika, da uporablja medij, temveč kot družbeno strukturirano razmerje med posameznikom in komunikacijskim okoljem. Digitalni razkorak prvenstveno ne temelji na posameznikovi odločitvi, ali bo ta povezan na omrežje ali ne, niti ne na

njihovih finančnih zmožnostih uporabe le-tega. Bolj kot vse je ključno vprašanje, kako je internet utrjen v komunikacijsko infrastrukturo bodisi mladih, bodisi starejših in navsezadnje, kakšne cilje v vsakdanjem življenju jim prinaša (Loges in Jung 2001, 537).

2.1 DIGITALNI RAZKORAK

Na področju digitalizacije oziroma proučevanja rabe IKT ima poglobitno vlogo digitalni razkorak, ki vključuje razlikovanje med uporabniki IKT in njenimi neuporabniki. Dolničar, Vukčević, Kronegger in Vehovar (2002) pojem digitalni razkorak oziroma digitalno ločnico opredeljujejo kot razlike med posamezniki, gospodinjstvi, podjetij in geografskimi območji, tako na področju uporabe IKT kot tudi možnosti njihovega dostopa (Dolničar in drugi 2002, 83). Glede na možnosti dostopa do IKT ga v nadaljevanju podobno opredeljujeta tudi Chen in Wellman (v Vehovar in Prevodnik 2011, 7), saj pojasnujeta, da gre za razkorak med osebami, ki jim sredstva v življenju omogočajo sodelovanje v informacijski družbi in tistimi osebami, ki jim je tovrstna participacija zaradi resursov onemogočena.

Gunkel (2003), Chandler (2004), Wilson, Walin in Reiser (2003) ter van Dijk (2005) pod terminom digitalni razkorak dodajajo neenakost v dostopu do sodobnih tehnologij in sposobnosti za njihovo rabo, ki odražajo postopke stratifikacije kot poglobitni vir za vzpostavitev novih razredov digitalnih zmagovalcev in poražencev v današnji družbi (Gunkel, Chandler, Wilson, Walin, Reiser in van Dijk v Oblak Črnič 2012a, 40). Calderaro (v Vehovar in Prevodnik 2011, 7) ga nenazadnje pojmuje kot razlikovanje med tistimi, »ki so aktivni v družbi omrežij in tistimi, ki so v tem odnosu pasivni in družba vpliva nanje« (Calderaro v Vehovar in Prevodnik 2011, 7). Kot širši koncept digitalnega razkoraka McKinnon (2007, 10) označuje digitalno izključenost, ki v ospredje umešča družbene izide ter najbolj deprivilegirane skupine v najbolj neugodnem položaju.

»V mednarodni organizaciji OECD (2001) zato digitalni razkorak definirajo kot razkorak med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji in regijami na različnih socialnoekonomskih nivojih glede možnosti in uporabe IKT, s poudarkom na uporabi interneta« (Dolničar in drugi 2002, 83). Oblak Črničeva (2012a, 39) na tem mestu govori o razkolu med digitalno vključenimi in digitalno izključenimi, kar v svojem članku o digitalni razslojenosti navsezadnje opredeljuje kot enega izmed poglobitnih vzrokov družbene neenakosti.

Termin digitalni razkorak se je v razpravah o digitalnih oziroma tehnoloških neenakostih uporabljal od konca 90. let 20. stoletja (Selwyn 2004, 344). Pred tem pa so se zanj uveljavili predvsem izrazi, kot so: informacijska neenakost, razkorak v znanju, informacijski razkorak, medijska pismenost (van Dijk 2006, 221). Razprave iz 90. let prejšnjega stoletja, ki so vsebovale tehnološke neenakosti so se nanašale na tiste, ki so imeli dostop do informacij, na tiste, ki ga niso imeli in navsezadnje na informacijsko in komunikacijsko revščino. Proučevanje digitalnega razkoraka je torej temeljilo na dihotomiji (Selwyn 2004, 344), a Neil Selwyn (2004, 345–346) na tem mestu opozarja, da je slednje, dihotomno razumevanje digitalnega razkoraka na dolgi rok neustrezno. Konceptualizacija neenakosti v informacijski dobi na tehnološko »bogate« in »revne« je namreč pomanjkljiva, zato je tovrstno razumevanje dostopa do IKT potrebno usmeriti k bolj realističnemu razumevanju neenakosti v informacijski dobi. Uveljavitev termina digitalni razkorak povezujemo šele s pojavom interneta, a Dolničar in drugi (2002, 84) opozarjajo, da se ne osredotoča zgolj na internet. V nekaj letih se je namreč uveljavil v različnih kontekstih (Dolničar in drugi 2002, 84) in tudi številni avtorji v okviru digitalnega razkoraka omenjajo različna pojmovanja: revolucija omrežij (Primo Braga in drugi 2000 v Dolničar in drugi 2002, 84), informacijska revolucija (Wellenius 2001, Castells 1997, Jarbou in drugi 2002 v Dolničar in drugi 2002, 84), digitalna revolucija (Blair 1999 v Dolničar in drugi 2002, 84), družba omrežij (Castells 1997 v Dolničar in drugi 2002, 84) itd.

Po mnenju nekaterih avtorjev obstaja več digitalnih razkorakov, a študije o digitalnem razkoraku poudarjajo idejo, da se izvor neenakosti nahaja v problematiki fizičnega dostopa do IKT. Iz tega razloga je tudi koncept razkoraka usmerjen k tehnološkemu determinizmu (Gunkel 2003 in van Dijk 2006).

Warschauer (v Vehovar in Prevodnik 2011, 9) pa na tej točki navaja potrebo »po širšem obravnavanju pojma digitalni razkorak kot koncepta, ki ni zaznamovan le s fizičnim dostopom do računalnikov in povezav, pač pa tudi z dostopom do dodatnih virov, ki omogočajo posameznikom učinkovito rabo tehnologije« (Warschauer v Vehovar in Prevodnik 2011, 9). Pojmovanje definicije pismenosti dojemata »kot sposobnost obvladovanja procesov, s katerimi kodiramo kulturno pomembne informacije, ključne resurse, ki doprinesejo k učinkoviti uporabi IKT za dostop do znanja, njegovo uporabo in ustvarjanje novega znanja« (Warschauer v Vehovar in Prevodnik 2011, 9).

Z obravnavanjem merjenja digitalnega razkoraka se je v svoji doktorski dizertaciji poglobljeno ukvarjala Vesna Dolničar (Dolničar v Vehovar in Prevodnik 2011, 7). Za merjenje digitalnega razkoraka uporabljajo merilo spletnega dostopa ter uporabo računalnikov. Ključno vlogo pri samem dejavniku spletnega dostopa znotraj družb pa predstavljajo spol, starost, rasno in jezikovno ozadje, stopnja izobrazba, dohodek in seveda velikost ter tip gospodinjstva (Primo in drugi v Dolničar in drugi 2002, 87).

2.1.1 Dvojni digitalni razkorak

Najosnovnejša raven digitalnega razkoraka vključuje posameznike, ki uporabljajo internet in tiste, ki ga ne, druga raven pa predstavlja razlike znotraj tistih posameznikov, ki so označeni kot neuporabniki interneta (Dolničar in drugi 2002, 86). Reddick in drugi (v Dolničar in drugi 2002, 86) to raven imenujejo dvojni digitalni razkorak (angl. dual digital divide), saj neuporabnike interneta v dve skupini ločujemo na podlagi dveh kriterijev. Prvi temelji na (ne)zanimanju za internet, drugi pa se osredotoča na omejitve za uporabo interneta.

- Za neuporabnike prvega tipa ima internet vlogo izpolnjevanja njihovih osebnih in poslovnih potreb, a na tem mestu opozarjajo številne omejitve, kot so finance in pomanjkanje tehničnih kompetenc. Reddick in drugi (v Dolničar in drugi 2002, 86) navajajo, da gre pri slednjem tipu neuporabnikov predvsem za osebe stare 44 let ali manj.
- Neuporabniki drugega tipa se prav tako srečujejo z ovirami na področju financ in tehnike, a interneta v luči svojih potreb ne vidijo kot primarnega mehanizma. Za razliko od prvih neuporabnikov so slednji večinoma starejši (Reddick v Dolničar in drugi 2002, 86).
- Med neuporabnike tretjega tipa pa uvrščamo osebe, ki so ne le glede uporabe interneta, temveč tudi kar zadeva same zaznave osebne koristi dostopa do interneta, še zelo zadaj. Tu gre večinoma za starejše, upokoјence, ki nimajo ne tehničnih spretnosti, prav tako tudi ne socialnih sposobnosti in interesa (Reddick v Dolničar in drugi 2002, 86).

2.1.2 Drugi digitalni razkorak

Drugi digitalni razkorak (angl. second digital divide) različni avtorji uporabljajo v različnih kontekstih, a njegovo prevladujoče razumevanje utemeljujejo na izkušnjah pri rabi interneta (Dolničar in drugi 2002, 86–87). Gartner Group (v Dolničar in drugi 2002, 87) navaja, da imajo tisti posamezniki, ki so z internetom povezani in z njim seznanjeni dlje, nedvomno večjo prednost pred tistimi, ki so se z njegovim dostopom pred kratkim šele srečali. Temu pritrjuje tudi Bjorneby (v Hojnik Zupanc 1999, 155), ki glede sprejemljivosti starejših za sodobno tehnologijo ni tako črnogled. Ugotavlja namreč, da dovolj zgodnje srečanje starejših ljudi z IKT privede do njene osvojitve do te mere, da jim prinaša korist predvsem v času, ko postajajo bolj odvisni. Posledično avtor starejše ljudi umešča v bolj sprejemljive za sodobne komunikacijske kanale oziroma kot pravi Hojnik Zupančeva (1999; 150, 179), v bolj dojemljive za tehnične novosti, pri čemer kot pogoj slednjemu dejstvu postavlja zadostno količino časa oziroma daljši prilagoditveni čas.

2.1.3 Tretji digitalni razkorak

Pri tretjem razkoraku pa razlikujemo med osebami, ki imajo možnost dostopa do širokopasovnih povezav v internet in, ki se bodo inovacijam novih generacij internetnih storitev vsekakor lahko posluževali ter na drugi strani seveda med vsemi ostalimi (Dolničar in drugi 2002, 87).

2.2 MEDGENERACIJSKI DIGITALNI RAZKORAK

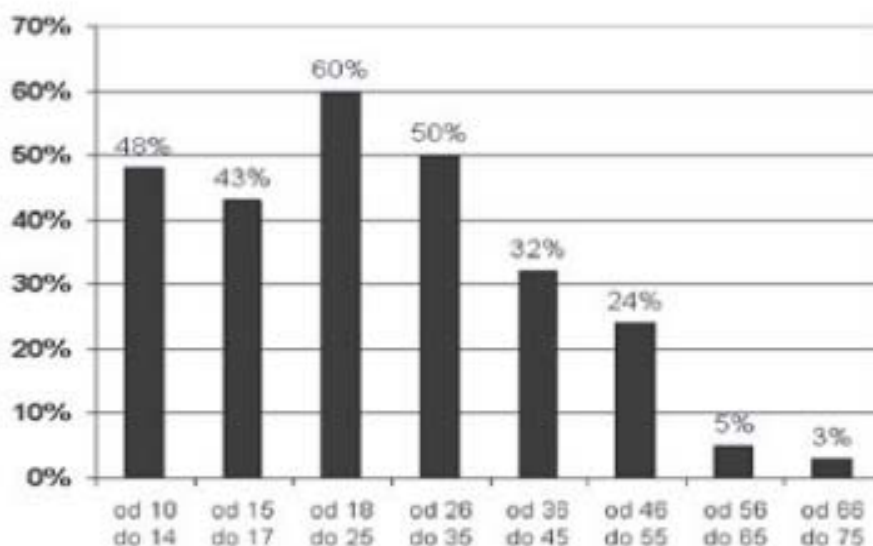
V zadnjem času so raziskovalci proučevali razlike med ljudmi v rabi interneta in študije so pokazale, da je poglaviten dejavnik digitalne izključenosti prav starost (Vehovar in drugi 2011). Tudi Vehovar in Vukčević (v Lenarčič 2005, 31) pravita, da ima na uporabo IKT poleg izobrazbe in dohodka, zelo velik vpliv tudi starost, zaradi česar lahko govorimo o starosti kot kazalcu uporabe IKT. »Da je starost zelo pomemben dejavnik dostopa in uporabe novih IKT, potrjuje tudi angleška empirična študija o uporabi novih IKT v gospodinjstvih (Selwyn, Gorard, Furlong in Madden; 2003), ki je bila izvedena na podzorcju posameznikov, starih nad 60 let« (Lenarčič 2005, 31). Prav tako tudi McMurtrey in drugi (2011) se strinjajo, da je starost prvenstven dejavnik področja digitalne izključenosti. Hojnik Zupančeva (1999, 177) pa starost pojmuje celo kot »žrtev«

družbenih delovanj, med katerimi izpostavlja tudi podvige, izboljšanja na področju tehnologije.

Slednjo ugotovitev o starosti kot poglavitnemu dejavniku tehnološke izključenosti, Castells (2000) utemeljuje z dejstvom, da povsod po svetu starejši ljudje veljajo za tiste, ki IKT uporabljajo manj ali so celo opredeljeni kot njeni neuporabniki. Da je starost najpomembnejši kazalec uporabe interneta (Dolničar in drugi 2011), so torej dognale že številne študije oziroma raziskave, med njimi tudi mednarodna raziskava World Internet Project (2012), s katero so potrdili, da je raba interneta obratnosorazmerna s starostjo, namreč univerzalna raba interneta se v številnih državah po svetu pripisuje mladim, natančneje med 18 in 24 let, le v državah kot so Nova Zelandija, Švedska, Avstralija in Kanada pa med starejšimi nad 65 let beležijo celo več kot 50 % uporabo interneta.

Slovenija se po podatkih naslednjih raziskav zagotovo ne uvršča med zgoraj omenjene države. Po podatkih prve raziskave iz leta 2005, je v letu 2002 delež uporabnikov storitev interneta v najstarejši starostni skupini 66–75 let znašal le 3 %. Z nekoliko večjim deležem, s 5 % jim sledijo uporabniki na lestvici 56–65 let, potem uporabniki med 46 in 55 letom starosti s 24 % deležem itd., kot je razvidno iz grafikona 2.1 (Lenarčič 2005, 29–30).

Grafikon 2.1: Starostna ponazoritev uporabnikov storitev interneta

Vir: RIS v Lenarčič (2005, 30).

Z raziskavo, izvedeno v letu 2004, pod mentorstvom Južniča in drugih (2006) so ugotovili, da je med 109 respondenti na starostni lestvici 51–84 let le ena tretjina tistih, ki

jih lahko uvrščamo v kategorijo rednih uporabnikov interneta. Novejša raziskava iz leta 2011, ki je rabo interneta med prebivalci Slovenije proučevala na lestvici 10–75 let, pa prav tako ugotavlja, da so v letu 2009 med neuporabniki interneta prevladovali starejše osebe in sicer v starostni dobi nad 60 let. Teh je bilo kar 51 % (Vehovar in drugi 2011) in Lenarčič (2005, 29) jih pojmuje kot neinformatizirani sloji. V 43 % deležu jim sledijo tisti, ki so stari med 46 in 60 let, nato s 5 % tisti, v starostnem razredu 30–45 let in nenazadnje z le 0,7 % deležem osebe, ki štejejo manj kot 30 let (Vehovar in drugi 2011). Slednja skupina je glede stopnje informatizacije neproblematična, saj je informacijsko pismenost za njih nekaj povsem samoumevnega (Lenarčič 2005, 29). Podobno v drugi raziskavi ugotavlja Oblakova. Digitalno izključenost je glede na ugotovitve svoje študije razdelila na tri tipe. Ločuje med celostno izključenimi, pri katerih nedostopnost do interneta lahko omejuje cena programske opreme, strah, neznanje, nezadostno zanimanje za upravljanje s tehnologijo, med digitalno nemotiviranimi, pri katerih ovira za ne dostop predstavlja motivacijski manko in med digitalno samoizključenimi, ki jih poimenuje kot načrtno izključene (Oblak Črnič 2012a, 2012b).

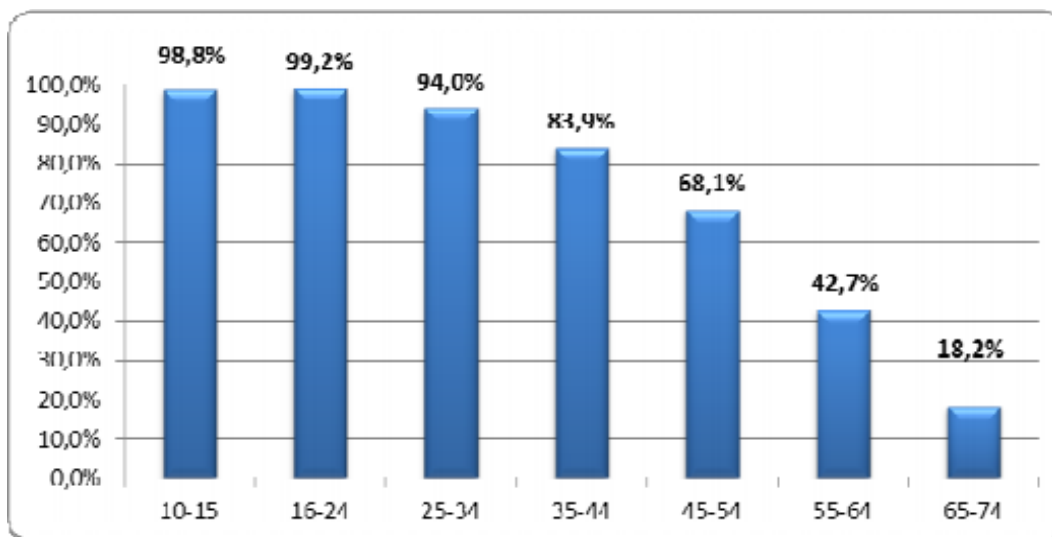
Slovenija je na lestvici rabe interneta med staro populacijo uvrščena na sredino (Vehovar in drugi 2011). V precej večji meri kot uporabo interneta oziroma računalnika, starejši (65–74 let) sicer preferirajo uporabo mobilnih telefonov, kajti po podatkih SURS-a (2012) je bilo med njimi kar 72 % uporabnikov mobilnega aparata, 20 % tistih, ki so redni uporabniki računalnika, 17 % pa je internetnih uporabnikov. Ugotovitve RIS-ovih raziskav o uporabi IKT med starejšo populacijo so podobne, saj približno 80 % oseb, starejših od 65 let še nikoli ni uporabljalo računalnika, 90 % pa še nikoli interneta (Vehovar in Prevodnik 2011, 25). Novejši SURS-ovi podatki o rabi interneta in računalnika v Sloveniji med starejšimi, v starostni dobi 65–74 let, iz leta 2013 pa pričajo o zmanjševanju deleža neuporabnikov interneta, saj je med njimi 76 % tistih, ki interneta še ni uporabljalo, prav tako pa se zmanjšuje tudi delež neuporabnikov računalnika. Teh znaša 75 % (SURS 2013). Delež starejše populacije, v kategoriji neuporabnikov interneta in računalnika se na prvi pogled morda zdi ogromen, a glede na pretekle, zgoraj omenjene raziskave lahko opazimo, da se ta z leti počasi zmanjšuje.

Lenarčič (2005, 31) zato na tem mestu govori o tako imenovanem medgeneracijskem digitalnem razkoraku. Razloge temu pripisuje številnim družbeno pogojenim okoliščinam. Tudi zadostna in primerna informiranost uporabnikov je med drugim ključni segment uporabe oziroma samega stika s tehničnimi novostmi (Lenarčič 2005, 31). Pojem

medgeneracijskega digitalnega razkoraka Lenarčič (2005, 31) tako pojasnjuje z dejstvom, da vključenost starejše populacije v digitalno družbo, glede na mnoge že opravljene oziroma obstoječe študije, vendarle kaže na nesledenje mlajši populaciji. »Mladi, ki so razvili internet in ga navdušeno sprejeli, so vodilni v rabi informacijske tehnologije«, so prepričani Mossberger in drugi (Mossberger in drugi 2003, 122). O večnosti mladih nad delom z računalnikom in uporabo interneta, pišejo tudi sodelujoči pri mednarodnem projektu IN.OV.Age. Ne glede na zahtevnost nalog, med katerimi kopiranje, premikanje datotek, map, uporabo iskalnika za brskanje po informacijah opredeljujejo kot manj zahtevne in oblikovanje spletnih strani, pisanje številnih računalniških programov kot bolj zahtevne naloge, si ugotovitve niso prav nič različne. Najmanjši delež oseb, ki je z izvedbo nalog pokazal večnost oziroma znanje o uporabi računalnika ali interneta namreč pripisujejo prav starejši populaciji, na starostni lestvici 65–74 let (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014).

S spodnje grafikona 2.2 je razvidno, kako si je v letu 2011 sledil delež uporabnikov računalnika po starostnih skupinah iz leta 2011 (SURS v Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014).

Grafikon 2.2: Delež uporabnikov računalnika po starostnih skupinah

Vir: SURS v Razvojni center Srca Slovenije (2012–2014).

Glede na do sedaj opravljene študije zgornje trditve avtorjev nedvomno držijo, a Selwyn in drugi (2005) na tej točki kljub temu opozarjajo, da te starost vendarle, še ne pojmuje kot uporabnika oziroma neuporabnika IKT. Dejavniki, na podlagi katerih te lahko

označujejo kot uporabnika/neuporabnik IKT so po njihovem mnenju možnosti, potrebe, materialne okoliščine, izkušnje, zanimanje.

2.3 DEJAVNIKI NEUPORABE IKT

Vzroki, zakaj prihaja do tovrstnega razkoraka, so lahko bodisi zgodovinski, geografski, vedenjski, socialnoekonomski, izobraževalni ali pa se vzrok pripisuje zgolj fizični nezmožnosti posameznih oseb (Cullen v Dolničar in drugi 2002, 83), pri čemer se med ključne dejavnike, ki vplivajo na (ne)uporabo interneta umeščajo tudi vsebine, ki niso zasnovane potrebam trenutnih neuporabnikov spleta (Dolničar in drugi 2002, 83).

Za dobro razumevanje vzrokov neuporabe IKT med starejšimi, je potrebno izpostaviti, da tovrstne vzroke nedvomno ločujemo v najmanj dve osnovni skupini, ki jih svoji študiji iz leta 2002 dobro pojasnjuje Oblakova. Posamezne vzroke na eni strani pripisuje skupini prostovoljne neuporabe, na drugi pa skupini pogojene neuporabe. V prvo delitev vključuje predvsem stališča posameznikov, da internet kot nov komunikacijski medij ni v zadostni meri uporaben in zanimiv, v drugo pa vključuje tiste razloge, ki imajo svoj izvor zunaj posameznikove izbire. Mednje pripisuje neznanje, strah, finančno nestabilnost (Oblak 2002, 112).

Mnogi avtorji razloge oziroma ovire za manjšo rabo ali celo neuporabo IKT pri starejših vidijo na več ravneh. McKinnon (2007) tovrstne ovire na primer opisuje zgolj na treh ravneh, saj prav v slednjih vidi ključne razloge, zakaj se starejša populacija uporabe IKT skorajda ne poslužuje. Prvi sklop, ki vključuje nezainteresiranost za uporabo in predvsem pomanjkanje potrebe po uporabi IKT, avtor imenuje motivacija. Drugi sklop poimenuje dostop, saj pri nekaterih starejših osebah razlog za neuporabo tiči tudi v pomanjkanju dostopa do ustrezne opreme, ki bi zadostovala njihovi uporabi IKT. V tretji sklop pa umešča znanje, torej pomanjkanje znanja, ozaveščenosti o sami uporabi IKT (McKinnon 2007). Da je informiranost o možnostih, ki jih ponuja IKT med starostniki izredno nizka, opozarjajo tudi sodelujoči na projektu INN.OV.Age (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Haddon in Silverstone (v Sourbati 2004, 3) neuporabo IKT s strani starejše populacije v splošnem oziroma širšem okviru pojasnujeta s tezo, da IKT nekako ni skladna oziroma združljiva z njihovimi vrednotami in načinom življenja. Mossberger in drugi (2003) pa zgornjo tezo skušajo natančneje pojasniti z večjo nezainteresiranostjo

starejše populacije za rabo nove tehnologije. Izjavo starejših o nezainteresiranosti uporabe interneta Millward (2003) razume bolj kot strah, ne pa kot apatijo. Raziskava Age Concern in Barclays je prišla celo do ugotovitve, da je ponižanje največji dejavnik strahu starejše populacije (Millward 2003). V primeru, da slednja predpostavka drži, potem je ključni razlog njihove neuporabe IKT v pomanjkanju sposobnosti, kar Hargittai (v Millward 2003) poimenuje druga stopnja digitalnega razkoraka.

Trocchia in Janda (2000) kot dejavnik neuporabe interneta pri starejših izpostavljata tehnofobijo oziroma odpor do tehnologije. Domnevata namreč, da pri starejših vlada predpostavka zahtevne/otežene uporabe interneta, kar morda izhaja oziroma do neke mere sovпада z naslednjim vzrokom; premajhne prilagoditve tehnologij starejšim, ki bi sicer v nasprotnem primeru lahko pripomogla k odstranitvi njihovih psiholoških zavor, domnevanj in predstavn (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Loges in Jung (2001) zmanjšano ali celo neuporabo tehnologije pri starejših povezuje z njihovo skrbjo pred varnostjo in seveda strahom pred varnostjo, vdorom v zasebnost. Spopadajo se z nekakšnimi psihosociološkimi elementi, kot so bojazen, nezaupanje, tudi težja dojemljivost (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Ustrezna osnovna infrastruktura in tehnična oprema sodobne elektronske informatike je nedvomno eden od prvih pogojev uporabe IKT, a se marsikateri starostnik zaradi njihovih visokih cen oziroma pomankanja finančnih sredstev znajde med neuporabniki (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Tudi Abey in Hyde (2009) sta v svoji študiji prišla do zaključka, da je razlog neuporabe IKT v pomanjkanju denarja, katerega Oblakova (2002, 112), kot že omenjeno pripisuje skupini pogojene neuporabe IKT. Poglavitni vzroki se nemalokrat kažejo tudi zaradi »omejene tehnološke možnosti priključevanja (osamljene ruralne lokacije – ni interneta, mobilne telefonije, ni organizacij) itd.« (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Neuporabo Klotz (2004) opaža tudi zaradi večje nagnjenosti starejših do bolezni in invalidnosti. Telesna oviranost pri uporabi IKT po njegovem mnenju nedvomno predstavlja omejitveni segment rabe interneta, a na drugi strani slabši vid kot le eno od številnih oblik invalidnosti vendarle opredeljuje kot izziv za uporabo interneta.

Hojnik Zupančeva (1999, 150) pa na tem mestu predstavlja še drugo plat invalidnosti, ki je lahko celo razlog, zaradi katerega so nekateri od starejših označeni kot uporabniki IKT ali pa se ji zaradi tega poslužujejo celo v večji meri. Govori namreč o oblikah invalidnosti starejših z omejeno mobilnostjo. Kar želi ob tem izpostaviti je to, da pri slednjih IKT ne

predstavlja nujno odvečnega sredstva v njihovi starostni dobi, saj se jim zaradi tovrstne oblike invalidnosti fizični prostor sicer zoži, a komunikacijski oziroma socialni prostor z njihovo uporabo lahko močno razširi. Prostorska razdalja jim na tej točki ne pomeni več ovire, če lahko z želeno osebo stik vzpostavijo kar preko ustreznih komunikacijskih kanalov. Shelley in drugi (2006) vselej dodajajo, da zaradi večje nagnjenosti k rabi tradicionalnih oblik komuniciranja, digitalno nemotivirane osebe uporabo digitalnih oblik komunikacijskih platform posledično puščajo v ozadju.

K premagovanju ovir digitalne izključenosti po besedah Ramovša (2012) pripomore medgeneracijska opora oziroma solidarnost, ki jo Bengston in Oyama (v Hlebec in drugi 2012, 7) pojmujeta kot socialno povezanost med generacijami. Na tej točki je pri opredeljevanju oziroma razumevanju solidarnosti potrebno izhajati iz teze, da se solidarnost nanaša na pozitivne dejavnike povezovanja med ljudmi in s stališča obravnavane teme bi izpostavila predvsem dejavnika nudenja pomoči in interakcije (Hlebec in drugi 2012, 7).

»Pri tem pa lahko generacije razumemo na dva načina. Najprej kot skupino v družbi, ki je definirana s starostjo, tj. mladi, srednjih let in stari. Gre za starostne kohorte, in torej ne (nujno) za osebe, ki bi bile sorodstveno povezane. Drugo razumevanje solidarnosti med generacijami pa opisuje odnose med družinskimi člani, tj. med starimi starši, starši in otroki« (Hlebec in drugi 2012, 7).

Po mnenju Hlebčeve in drugih (2012, 7) je dejavnik solidarnosti nedvomno povezan z odnosi med ljudmi, a Silver (1994) na tem mestu opozarja tudi na socialno izključenost oziroma marginalizacijo kot nekakšno obliko nasprotja solidarnosti. Pri slednjem pravi, da gre za »večrazsežnosten proces postopne odtujitve, odcepitve skupin ali posameznikov iz družbenih odnosov in onemogočanje njihovega sodelovanja v normativno predpisanih dejavnosti družbe, v kateri živijo« (Silver 1994).

2.4 KRITIKE IN OMEJITVE DIGITALNEGA RAZKORAKA

»Ena ključnih omejitev koncepta digitalnega razkoraka je, da gradi na razmeroma trajni in nefleksibilni delitvi med (digitalno) vključenimi in izključenimi, ne da bi upoštevala pomembne družbene dinamike, ki obstoječa delitvena razmerja na eni strani utrjujejo, na drugi pa preoblikujejo« (Oblak Črnič 2012a, 41.) Tudi van Dijk (2006) opozarja, da se pod konceptom digitalnega razkoraka skriva kar nekaj pomanjkljivosti. Predpostavlja

namreč jasno ločnico »med dvema skupinama uporabnikov, med katerima obstaja velika vrzel, ki jo je težko premostiti« (van Dijk 2006). Omenjeni koncept orisuje z razlago, da so neuporabniki IKT v primerjavi s tistimi, ki jih označujemo kot uporabnike IKT, nedvomno v neenakopravnem položaju, pri čemer opozarja, da je ta neenakost lahko relativna. Pomanjkljivost koncepta vidi tudi v tem, da četudi se digitalni razkorak ves čas spreminja, se slednji koncept omejuje na njegovo statičnost (van Dijk 2006). Kar zadeva pomanjkljivosti samega koncepta, Neil Selwyn (2004, 346) predlaga ponovno proučevanje štirih področij digitalnega razkoraka, in sicer: kaj razumemo pod pojmom IKT, kaj razumemo pod izrazom dostop, kako opisati posledice rabe IKT in kakšen je vselej odnos med dostopom do IKT in rabo IKT.

Raziskovalci opozarjajo, da je za ustvarjanje informacijske družbe ključno vzpodbujanje starejše generacije pri uporabi IKT (Selwyn 2003, 501). Če želimo, da bo ta še naprej vključena v sodobno informacijsko družbo, se bi morala tako hitro rastočemu segmentu populacije s posebno usmeritvijo prilagoditi tudi tehnologija (Cullen in Robinson 1997, 21). MOSS-ova (2012a) raziskava za razliko od že omenjene SURS-ove raziskave namreč kaže, da se delež uporabnikov spleta med starejšimi povečuje. V letu 2009 je namreč omenjeni delež starejših, v starostni skupini od 60 do 75 let obsegal le 4 %, nekja let kasneje, natančneje v letu 2012 pa je delež narasel že na kar 30 % (MOSS 2012a). Tudi kasnejši podatki, pridobljeni v sklopu analize SWOT na področju uporabe IKT med starostniki v Sloveniji ugotavljajo, da se je med letoma 2012 in 2014 delež starostnikov nad 65 let, ki veljajo za uporabnike svetovnega spleta zvišal za več kot 60 %. Slednji podatek torej prav tako nakazuje na fenomen povečanja rabe IKT med starejšimi (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014).

Zaradi dovezetnejše uporabe IKT s strani mlajših generacij strokovnjaki pravijo, da se bo digitalni razkorak v prihodnosti zmanjšal (Anderson in Tracey 2002), predvsem tedaj, ko se bo upokojila generacija starostnikov, ki je danes že uporabnica interneta (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Da bo »omenjeni problem z upokojevanjem sedanjih in bodočih aktivnih generacij, že seznanjenih z novimi tehnologijami, postajal objektivno manjši« (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014), sicer ugotavljajo tudi sodelujoči na mednarodnem projektu INN.OV.Age – Inovacije za dvig kvalitete življenja starostnikov na domu, izvedenem med letoma 2012 in 2014, a kljub temu ostajajo nekoliko skeptični. Trdijo namreč, da slednje navedbe oziroma pozitivne napovedi nikakor ne opravičujejo razloga za skrb o premajhni soočenosti z omenjenim problemom, ki bo glede na podatek,

da je starejša populacija najštevilčnejša in v stalno naraščajočem stanju postajal vse večji. Tudi slab finančni položaj starejše populacije v Sloveniji lahko ogrozi napovedi in tako predstavlja oviro, zaradi katere se uporaba IKT med starejšimi ne bo povečala. Stopnja tveganja revščine pri starejši generaciji namreč narašča. Oddaljenost od predvidevanj o zmanjševanju digitalnega razkoraka v prihodnosti nakazujejo tudi zaradi dejstva, da se IKT v primerjavi s prebivalstvom veliko bolj intenzivno in hitreje stara, kar predstavlja še dodaten argument k vprašanju, zakaj se bo moralo prebivalstvo vedno znova učiti in spoznavati tehnološke spremembe, novosti (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Kljub vsemu pa rezultati raziskave nemškega združenja IT-panoge BITKOM še zdaleč niso tako črnogledi, vsaj kar zadeva nemške populacije. Ugotavljajo namreč, da se digitalni razkorak med generacijami vendarle zmanjšuje, saj je med nemškimi starejšimi osebami, natančneje tistimi nad 65 let že kar 66 % uporabnikov spletnih družbenih omrežji (Warc v Marketing Magazine 2013).

Nevsezadnje raziskovalci opozarjajo na dva vidika. Prvi se osredotoča na razvoj same tehnologije, drugi pa na dodatno izobraževanje starejših. Razvoj tehnologije je vseskozi v porastu, kajti neprestano smo priča novostim in inovacijam, kar posledično privede do ponovnega oziroma neprestanega učenja in nadgrajevanja že obstoječega znanja. Informacijsko pismeni starejši, se bodo zato brez dodatne pomoči, na tovrstne napredke težka privadili in jih osvojili (Loges in Jung 2001). Vključenost starejših v različna društva, katerih je v Sloveniji okoli 12.000, lahko predstavlja odlično obliko pomoči, ki služi k njihovem razvoju na področju adaptacije oziroma uporabe IKT, a so zaradi majhnega števila udeležencev, kljub potencialom premalo izkoriščene in zato podporne IKT storitve slabše razvite (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). »Telemedicina, pametni dom ipd. storitve za starostnike se razvijajo, vendar trenutno bolj na pilotski ravni, tako da bi lahko rekli, da to prehaja v splošno prakso« (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Cody in Whita (v Loges in Jung 2001) ob tem trdita, da bo tovrstno izobraževanje trenutne generacije starostne populacije prispevalo k večji aktivnosti le-teh na spletu. Adler (2002, 9) pa dodaja, da se bistvo uspešne osvojitve rab novih tehnologij pri starejših nahaja v tem, da so te dostopne, enostavne za uporabo ter, da starejšim prinašajo številne koristi v njihovem vsakdanjem življenju.

Podatki RIS-a beležijo, da je med starostnimi skupinami v Sloveniji, razlik v ovirah pri neuporabnikih IKT vse manj. Rezultati raziskave avtorjev Vehovar in drugi kažejo na to, da je starost vedno manj vpliven dejavnik na to, katere ovire so med neuporabniki najbolj

pogoste oziroma katere prevladujejo (Vehovar in drugi 2011, 52). Tudi številne študije na temo digitalnega razkoraka oziroma digitalne izključenosti v svojih zaključkih opozarjajo, da neuporaba interneta med starejšimi v prihodnosti ne bo več pojmovana kot problematična, saj so mlajše generacije bolj dovzetne za adaptacijo oziroma samo uporabo novejših tehnologij in s spremembo generacij se bo tovrsten problem tudi zmanjšal (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Klotz (2004, 24) v prihodnosti napoveduje celo srebrni cunami povečane rabe spleta v krogu starejših. Na tem mestu poudarja, »da se bo starostna vrzel med uporabniki interneta zmanjševala počasneje kot drugi vidiki digitalnega razkoraka, npr. mednarodna delitev na razvite in nerazvite države« (Klotz 2004, 24).

3 GENERACIJSKI RAZKORAKI NA RAVNI KOMUNICIRANJA IN RAB

Ker se bom v empiričnem delu osredotočila na medijske in komunikacijske vidike uporabe IKT med starejšimi družinskimi člani, bom v naslednjih dveh podpoglavjih skozi teoretski aspekt oziroma stališča številnih teoretikov in že opravljenih raziskav skušala utemeljiti rabo IKT v vsakdanjem življenju starejše populacije. Dosedanje analize sicer nakazujejo na nizko uporabo IKT med starejšimi, z izjemo mobilnega telefona. Po podatkih Analize SWOT na področju uporabe IKT med starostniki nad 65 let v Sloveniji znaša stopnja uporabe mobilnega telefona kar 46 %, 12 % je uporabnikov osebnega računalnika, le 2 % starejših pa uporablja svetovni splet (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014).

3.1 Generacijski razkoraki v medijskih rabah

Med množico nadvse raznolikih tehnoloških napredkov na področju komunikacije v zadnjih nekaj letih, se starejše osebe v največji meri poslužujejo uporabe stacionarnega telefona. Tudi mobilni telefon je sicer kasneje kot sredstvo komuniciranja prešel v rabo starejših, a vseeno o njem ne moremo govoriti kot o prevladujočem sredstvu komuniciranja med starejšimi (Kapel 2005, 12). Kot eno najpreprostejših in najbolj razširjenih sredstev komuniciranja med starejšimi vendarle ostaja telefon kot tak, v širšem pomenu besede. Avtorji Mann in drugi (2004, 53) v svoji raziskavi o uporabi mobilnih telefonov ločujejo med dvema vrstama ovir. Na eni strani gre za ovire s strani tistih posameznikov, ki mobilni aparat uporabljajo redko, na drugi pa s strani tistih, ki zanj

poprimejo le v najnujnejših primerih. Slednji dve skupini uporabnikov sta si torej po pogostosti uporabe mobilnega telefona zelo blizu, a avtorji ob tem poudarjajo, da to niti ni presenetljivo, saj je v kontekstu omejitve starostnikov v dotiku, vidu, funkcionalnost mobilnih telefonov v današnjem času naravnana na izredno neprijazen način. Njihove želje so predvsem po večjem mobilnem aparatu, z večjimi tipkami in bolj preglednejšim zaslonom. Pogostost uporabe pa ni le edina skupna lastnost zgornjima skupinama uporabnikov mobilnih telefonov med katerima razlikujejo Mann in drugi, temveč so jima skupni tudi vzroki uporabe, ki jih navajajo. Tako eni kot tudi drugi uporabniki uporabo mobilnega aparata vidijo v preveč kompleksni uporabi, previsokem finančnem zalogaju, za njegovo redko uporabo pa med drugim delno krivijo tudi svoje neznanje (Mann in drugi 2004, 56).

Razvojni tehnološki tokovi so v današnjem sodobnem svetu usmerjeni v dva tokova (Hojnik Zupanc 1999, 148): 1. »izpopolnjevanje in razvijanje novosti v pomožni tehnologiji – »low-tech«, ki človeku olajša vsakdanje življenje v bivalnem prostoru«, 2. razvoj in širitev visoke tehnologije »high-tech«, ki s sodobno komunikacijsko tehnologijo presega ovire in omejitve fizičnega prostora.

Haber (v Hojnik Zupanc 1999, 148) prvemu, tako imenovanemu »low tech« toku vključuje srednjo stopnjo tehnologije, h kateri prištevamo naslednje oblike medijev: telefon, televizija in radio. Za razliko od prvega toka, pa drugega Hojnik Zupančeva (1999, 148) opredeljuje kot visoko tehnologijo, ki je osredotočena na informativne spremembe elektronskih procesov, na zmanjševanje fizične distance in širjenje socialne dimenzije prostora. Škerlep (1998, 26) navaja, da pri sami izbiri načina komuniciranja internet v primerjavi s tradicionalnimi množičnimi mediji uporabnikom ponuja precej širši razpon izbire, s čimer se strinjata tudi Oblakova in Petrič (2005, 53), saj internet označujeta kot bogato in predvsem zapleteno komunikacijsko okolje. »Gre za konvergenco številnih lastnosti tradicionalnih medijev, ki se skupaj združujejo v nekaj novega, v unikaten komunikacijski medij« (Burnett in Marshall v Oblak in Petrič 2005, 58). Med starejšimi je od vseh orodij na internetu, preko katerih imajo možnost komunikacije, najbolj priljubljena elektronska pošta. Telefon jim namreč predstavlja prevelik finančni zalogaj za komuniciranje z bližnjimi (Kapel 2005, 12).

Temeljna značilnost obrambnega mehanizma starejše populacije na neznane novosti, med katere seveda prištevamo sodobno IKT, je pogosto negativistična, saj nemalokrat

reagirajo s komentarji »to ni zame« ali pa »tega jaz ne potrebujem« (Hojnik Zupanc 1999, 155), kar sodelujoči pri projektu IN.OV.Age navajajo kot psihofizične ovire starejših glede uporabe IKT (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014). Tovrstnih odzivov zagotovo ne gre posploševati med vse starejše ljudi, a po mnenju številnih avtorjev je slednja reakcija posledica bodisi nezadostne ali celo nepopolne obveščenosti/informiranosti, dostopnosti starejših ljudi, ki se v množici, za njih povsem novih informacij, ne znajdejo najbolje (Bjorneby in drugi, Henny in drugi, Mollenkopf v Hojnik Zupanc 1999, 155). Uporaba interneta oziroma IKT se pri starejši generaciji sicer pojavlja iz podobnih razlogov kot pri mlajši generaciji (Vuori in Holmlund-Rytkonen 2005), a Tatnall in Lepa (2003) na tem mestu opozarjata, da je ne glede na razloge uporabe IKT pri starostnikih, internet ravno tako centralen bodisi za tistega, ki ga uporablja zgolj za komunikacijo z oddaljenim prijateljem, ali pa za tistega, ki uporablja klepetalnice. V največji meri starejši IKT uporabljajo prav z namenom komuniciranja in socialne povezanosti, ki jim omogoča ohranjanje stikov z bližnjimi (Wagner in drugi 2010). Raziskava AARP-a (2003, 2) pa celo ugotavlja, da se medosebni odnosi, stiki izboljšajo, če se v rabo interneta vpete vse generacije in starostne skupine.

3.2 Generacijski razkoraki v medosebni komunikaciji

V obdobju starosti prihaja tako do sprememb kvalitete kot tudi kvantitete komunikacijskega procesa. V kontekstu kvalitativnosti postanejo komunikacije bolj raznolike, v kontekstu kvantitativnosti pa okrnjene. V sklop kvalitete telefonskega komuniciranja oziroma razlogov čemu starejši ljudje uporabljajo telefon kot sredstvo medosebne komunikacije, Garbe in drugi (v Hojnik Zupanc 1999, 153) vključujejo socialni in čustveni stik, izmenjavo informacij, reševanje vsakdanjih težav, občutek zavetja, varnosti. V primeru bolezni pa jim telefon predstavlja celo dopolnilo oziroma nekakšen »podaljšek« k medosebni komunikaciji. Na tej točki Hojnik Zupančeva (1999, 154) poudarja, da tovrstni stik preko telefona ne smemo dojemati kot povsem enakovredno zamenjavo za neposredni stik. Gre le za nekakšno nadomestilo intimnosti na daljavo.

»Že od svojih zgodnjih začetkov predstavlja internet zanimiv in obširen predmet družboslovnega raziskovanja tudi zato, ker veliko prostora namenja novim možnostim za vzpostavljanje interaktivnih, dialoških vidikov komuniciranja« (Oblak in Petrič 2005, 53). Globalni napredek IKT je s stališča tehnologije bistveno pripomogel k lažji dostopnosti

do komunikacijskih kanalov, pri čemer Splichal poudarja, da celo veliko bolj kot vse tehnološke inovacije do tedaj (Splichal 2010, 9). Tehnološki dosežki oziroma tako imenovani modni načini komuniciranja v številnih pogledih sicer »ne razrešujejo« starih konceptualnih vprašanj teorij komuniciranja in medijev« (Splichal 2010, 10), a njihovo favoriziranje in visoko stopnjo pozornosti lahko nedvomno pripisujemo posameznikovim potrebam in željam po novih načinih komuniciranja (Splichal 2010, 10).

Ena ključnih značilnosti oziroma funkcij IKT za starejše je torej zagotovo možnost medosebne komunikacije z zunanjim svetom oziroma z oddaljenimi člani družine in prijatelji, znanci, sorodniki. Dejstvo namreč je, da se s starostjo socialni kontakti, bodisi zaradi upokojitve, selitve otrok, nemobilnosti lahko zmanjšajo. Telekomunikacije tako na nek način opravljajo vlogo »nadomeščanja« posameznikovega gibanja v prostoru. Slednja funkcija pa se v zadostni meri izrazi predvsem tam, kjer obstajajo velike prostorske razdalje (Hojnik Zupanc 1999, 179). Govorimo torej o sredstvu preseganja ne le prostorskih, temveč tudi časovnih ovir, ki jim olajšajo dostopnost do sočloveka, sorodnikov, prijateljev, znancev, navsezadnje medosebno komunikacijo (Hojnik Zupanc 1999, 187). Tudi Elton (v Hojnik Zupanc 1999, 151) dodaja, da informacijska tehnologija starejši populaciji ponuja možnost elektronskega povezovanja s prijatelji. Raziskave (Cody in drugi; White in drugi; Wright v Loges in Jung 2001, 545) pa opozarjajo na možnost interneta v kontekstu zadovoljevanja posebnih potreb, ki bi jih bili starejši v obdobju starosti še kako radi deležni. Na tem mestu izpostavljajo predvsem socialno oporo in dobro počutje, za kateri lahko rečemo, da delujeta vzajemno, kar pomeni, da z dosego ene potrebe, lahko zadovoljijo tudi drugo. Potrebo po socialni opori jim na primer omogoča prav dostopnost do interneta, kajti marsikatera starejša oseba, predvsem tista, ki v svojem domačem okolju živi sama (brez partnerja in otrok) se v starostnem obdobju sooča s pomankanjem socialne interakcije. V veliki meri jim izpolnjevanje tovrstnih potreb, zaradi katerih v nasprotnem primeru lahko prihaja do osamljenosti, slabega počutja, občutka odtujenosti med starejšimi, tako z najrazličnejšimi orodji, aplikacijami zagotavlja internet.

Komunikacija na daljavo je bila torej včasih mogoča le fizično, v kontekstu fizičnega dostopa do osebe, v današnjem času pa prisotnost IKT omogoča delovanje na daljavo, tako imenovano tele-delovanje, kar ovrže tezo, da so meje družbenega delovanja določene le geografsko. Pojmovane so z dosegom računalniških omrežij, kar pomeni, da ima v tem primeru neposredna ali pa tradicionalna oblika komunikacije odtlej možnost

selitve v kibernetiski prostor. Lenarčič (2005, 28) na tem mestu izpostavi, da virtualno dostopnost, povezovanje lahko razumemo kot nadomestek potrebe po fizični prisotnosti. Številni avtorji torej poudarjajo, da ima možnost oddaljene komunikacija zato na tej stopnji izreden pomen. Hojnik Zupančeva (1999, 158) je prepričana, da »...posameznik prav s pomočjo telekomunikacijskih sredstev ohranja socialno interakcijo - povezanost z bivalnim, širšim lokalnim in tudi globalnim prostorom in s tem tudi osebnostno integriteto. Bolj kot je integriran v lokalni oz. globalni prostor, bolj se potrjuje kot družbeno bitje in krepi svojo individualnost« (Hojnik Zupanc 1999, 158). Avtorica telekomunikacijska tehnična sredstva zato na tem mestu umešča kot enega od preprečevalnih dejavnikov institucionalizacije starejših ljudi (Hojnik Zupanc 1999, 158).

»S svojo logiko delovanja nove IKT omogočajo časovno-prostorsko krčenje sveta, kar pomeni temeljite spremembe v kakovosti in kvantiteti izmenjave informacij oz. znanja med posamezniki« (Lenarčič 2005, 28). Z uporabo IKT lahko starejši tako ohranjajo stike ne glede na razdaljo oziroma geografsko ločnico ali generacijo. Morley (v Sewyn in drugi 2005, 22) na tem mestu trdi, »da tudi čisto najnovejšo tehnologijo lahko vedno uporabimo, da služi najbolj tradicionalnim namenom« (Morley v Sewyn in drugi 2005, 22), kot je nedvomno že od nekdaj proces komunikacije.

4 EMPIRIČNI DEL: RAZISKOVANJE GENERACIJSKIH RAZKORAKOV V DRUŽINSKEM OKOLJU

4.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Namen empiričnega dela je podrobneje raziskati tematiko generacijskih razkorakov v digitalni družbi. »V Sloveniji je sicer na voljo kar precej podatkov o staranju prebivalstva (glavni vir je Statistični urad Republike Slovenije), medtem ko je uporaba e-vsebin oz. IKT tehnologije med starostniki bolj slabo raziskana, kar kaže na to, da dajemo v Sloveniji temu področju morda premajhen pomen« (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014).

V obzir proučevanja sem vzela populacijo oseb, starejših od 60 let. V prvem, teoretičnem delu sem področje raziskovanja proučevala na podlagi že opravljenih študij s strani številnih avtorjev, v drugem, empiričnem delu pa bom s pomočjo mnenj in izkušenj starejših družinskih članov odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja v kontekstu generacijskih razkorakov v digitalni družbi, skušala pridobiti še z opravljenimi intervjuji. Ključna raziskovalna vprašanja so:

- Kako je adaptacija IKT (tudi med starejšimi) pogojena s številnimi dejavniki, kot so ekonomski kapital, izobrazba, življenjski slog?
- Ali so starejši člani na eni strani tehnofobi, ujetniki želje po varnosti, ohranjanju navad, tradicionalnosti in ne kažejo posebnega zanimanja za IKT (so manj naklonjeni ali pa sploh niso naklonjeni IKT) ali pa lahko na drugi strani vendarle govorimo o digitalno veščih, ki so IKT naklonjeni?
- Kateri dejavniki so tisti, od katerih so odvisne tovrstne razlike med uporabniki in neuporabniki IKT?

V empiričnem delu se bom torej osredotočila na medijske in komunikacijske vidike uporabe IKT med starejšimi oziroma na načine, kako so se starejši prilagodili in adaptirali nove medije, kako utemeljujejo naraščajočo prisotnost sodobnih tehnologij in njihovo rabo, zakaj jih uporabljajo, kdo jim ob tem pomaga, kje vidijo probleme tovrstnih medijev, kje vidijo prednosti, kako običajno komunicirajo z bližnjimi in kakšne posledice čutijo ob vse intenzivnejši rabi IKT med ostalimi družinskimi člani. Morebitne razkorake

bom raziskovala na ravni njihovih osebnih izkušenj oziroma njihovega dožemanja IKT kot take in sicer skozi odnos do medijskih ritualov na eni strani (razkoraki v medijskih rabah) in skozi vprašanje, kako konfliktna/nekonfliktna je medosebna komunikacija na drugi strani (razkoraki v medosebni komunikaciji).

4.2 METODOLOGIJA IN ZBIRANJE PODATKOV

Tematiko generacijskih razkorakov v digitalni družbi sem proučevala s kvalitativno metodo, natančneje s pomočjo poglobljenih intervjujev. Raziskavo sem torej izvedla zgolj med starejšimi družinskimi člani, saj me (ne)uporaba IKT v kontekstu komunikacijskih navad zanima s strani starejše populacije. Starostna meja slednjih je bila nad 60 let. Med demografskimi podatki pa me je poleg starosti kot temeljnega kriterija sodelovanja pri raziskavi zanimal še spol, socialni status, kraj bivanja, izobrazba in poklic starejše osebe.

Intervjuje sem v mesecu maju in juniju 2015 izvedla z osebnim pristopom, v domačem okolju intervjuvancev. Opravila sem osem intervjujev, med katerimi so bili štirje moški in štiri ženske. Njihova povprečna starost znaša 73,3 let. Najmlajši intervjuvanec je bil star 63 let, najstarejši pa 87. Vsi sodelujoči imajo socialni status upokoencev⁵, dva intervjuvanca prihajata iz urbanega okolja, vsi ostali intervjuvanci pa živijo v ruralnem okolju. Kar zadeva izobrazbo ima le eden dokončan študij, štirje imajo dokončano srednjo poklicno šolo, dva le osnovno šolo, eden izmed sodelujočih pa ima osnovno šolo nedokončano. Natanko šest intervjuvancev je bilo nekdanj zaposlenih, dva intervjuvanca pa v službo nista hodila nikoli⁶.

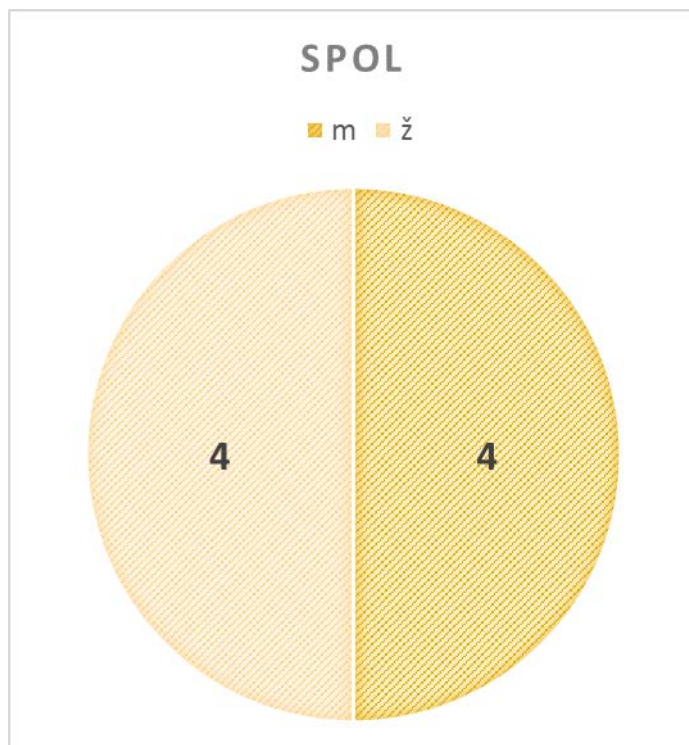
Vsi intervjuji so anonimne narave, kar je nedvomno pripomoglo k temu, da so potekali nemoteno, v zares sproščenem in iskrenem vzdušju. Vsem osmim intervjuvancem starejše populacije sem zastavila enaka vprašanja. Raziskavo sem v empiričnem delu izvedla z vprašanji, priloženimi v prilogi A.

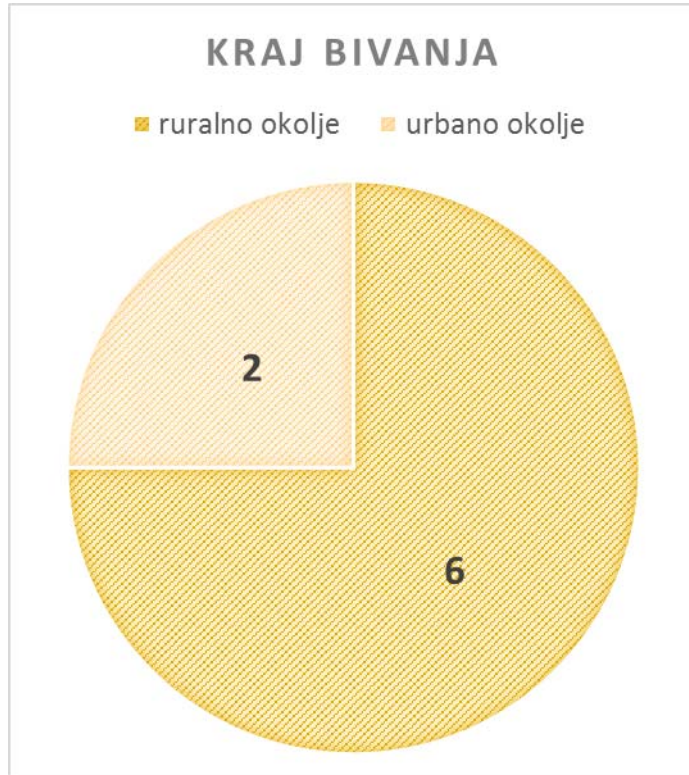
⁵ Na tem mestu bi želela opozoriti na naslednje: kot je razvidno iz spodnjih grafikonov, dva izmed intervjuvancev uvrščam v kategorijo nezaposlenih, kar pomeni, da se slednjima respondentoma praviloma ne pripisuje socialnega statusa upokoencev. Zaradi izbrane starostne lestvice nad 60 let, je v opravljeni raziskavi omenjenima respondentoma kljub vsemu dodeljen status upokoencev.

⁶ Intervjuvanko 8 sem umestila med osebe s poklicnim statusom nezaposlen, saj je nekaj let sicer bila zaposlena kot šivilja, a je delo šivilje opravljala zelo kratek čas.

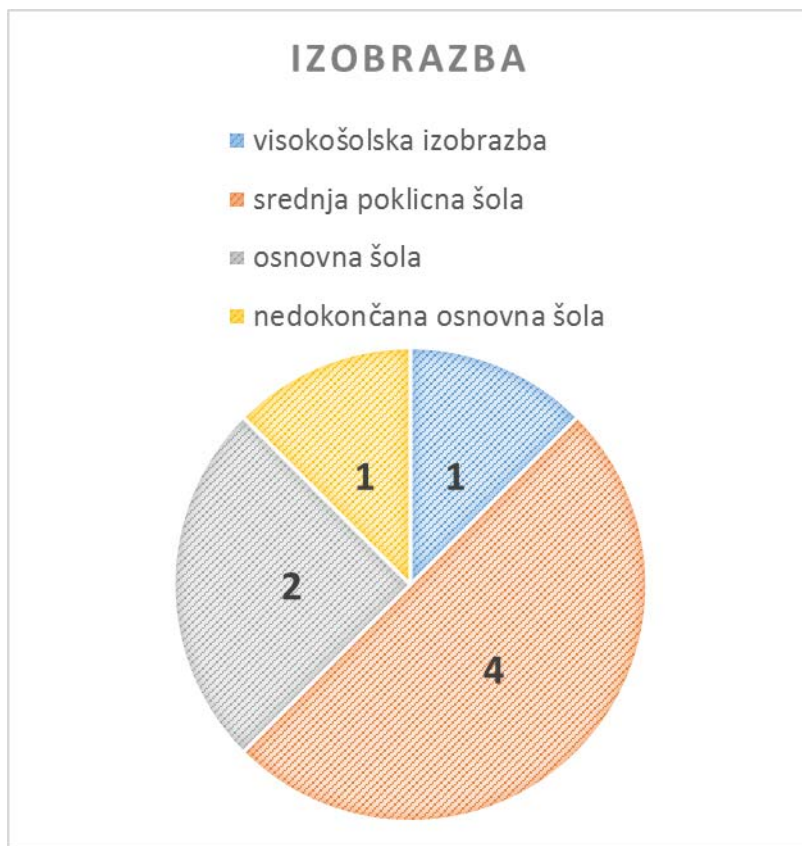
Grafikon 4.3: Pregled sodelujočih intervjuvancev glede na spol

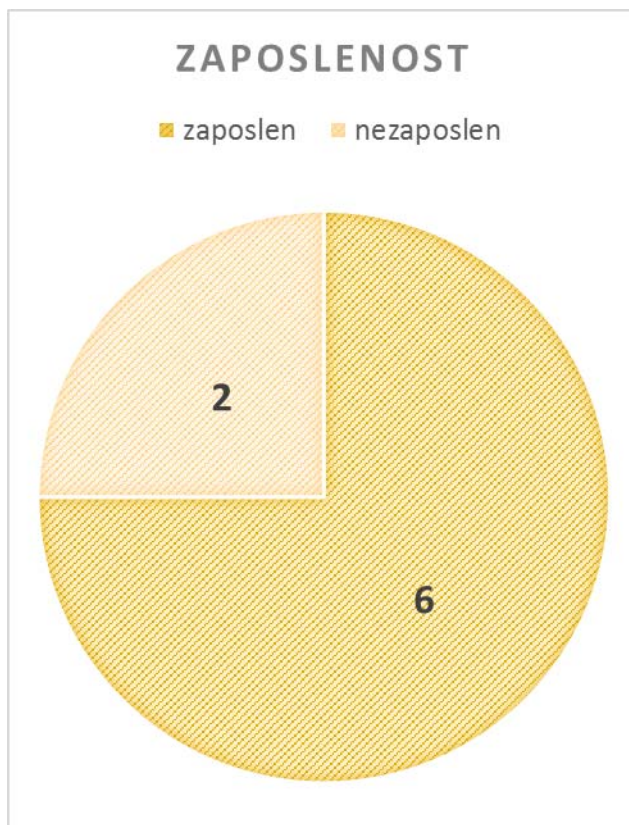
Grafikon 4.4: Pregled sodelujočih intervjuvancev glede na kraj bivanja

Grafikon 4.5: Pregled sodelujočih intervjuvancev glede na izobrazbo

Grafikon 4.6: Pregled sodelujočih intervjuvancev glede na zaposlenost

4.3 REZULTATI: ANALIZA VPRAŠANJ

Po opravljenih osmih intervjujih in pregledu odgovorov intervjuvancev oziroma podatkov, zbranih v intervjujih, sem starejše osebe razdelila v tri kategorije: zelo večji uporabniki IKT, srednje večji uporabniki IKT in neveščji uporabniki IKT. Slednja kategorizacija intervjuvancev temelji predvsem na veččosti sodelujočih pri rabi novejše IKT. Ločevanje med tremi skupinami intervjuvancev starejše populacije je pripomoglo k bolj jasnem pregledu nad izkušnjami oziroma nad samo uporabo nove IKT s strani njih samih. Ker se prvenstveno bolj ukvarjam z rabo novih IKT med starejšo populacijo, sem sklop intervjuja namenila tudi vprašanjem o pomenu, dojemanju novih oblik IKT s stališča njih samih.

V skupino zelo veččih uporabnikov IKT sem umestila dva intervjuvanca, oba moškega spola, upokojenca. Prvi prihaja iz urbanega okolja, ima končan študij in je bil zaposlen v tovarni vozil, drugi pa iz ruralnega, z zaključeno srednjo poklicno šolo, zaposlil pa se je kot telefonist.

V skupino srednje veččih uporabnikov IKT sem umestila eno intervjuvanko, ženskega spola s statusom upokojenke. Gospa prihaja iz ruralnega okolja in ima končano srednjo poklicno šolo. Zaposlila se je kot sprevodnica.

V skupino povsem neveščih uporabnikov IKT pa sem vključila pet intervjuvancev. Od tega sta dva intervjuvanca moškega spola, s statusom upokojencev, trije ženskega spola, prav tako s statusom upokojencev. Moški del neveščih uporabnikov IKT živi v ruralnem okolju in tudi ženski del prihaja iz ruralnega območja. Izmed intervjuvancev, ki glede na odgovore na zastavljena vprašanja v intervjujih kažejo na kategorijo neveščih uporabnikov IKT ima le eden nedokončano osnovno šolo, dva imata končano osnovno šolo, dva pa končano srednjo poklicno šolo. Eden od slednjih intervjuvancev je bil zaposlen kot delavec v cestnem podjetju, eden kot skladiščnik, trije zaposlitve niso imeli nikoli, ena intervjuvanka pa je bila sicer nekaj let zaposlena kot šivilja, a delo kasneje opustila.

Zaradi razmeroma majhnega vzorca opravljenih intervjujev s starejšo populacijo interpretacij njihovih odgovorov v izhodišču nisem razvrščala na podlagi zgornjih treh kategorij veččosti uporabe z novo IKT, temveč sem naslednja podpoglavja osredotočila v tri sklope: prvi sklop se navezuje na pretekle izkušnje s komunikacijsko tehnologijo,

drugi sklop na rabe nove IKT, v tretjem sklopu pa sem obravnavala dojetanje nove IKT, torej morebitne prednosti/slabosti uporabe nove IKT s strani intervjuvanih starejših oseb. Delitev starejših na zelo vešče, srednje vešče in nevešče uporabnike nove IKT je služilo kot pomoč ne le pri pojasnjevanju oziroma interpretacijah pridobljenih odgovorov skozi posamezne že omenjene sklope, temveč tudi pri podajanju odgovorov na zastavljena raziskovalna vprašanja v zaključnem delu diplomske naloge.

4.3.1 Pretekle izkušnje s komunikacijsko tehnologijo

V začetnem delu intervjuja sem zajela sklop vprašanj o preteklih oziroma zares prvih izkušnjah intervjuvancev s tehnologijo, ki je v tistem času omogočala komuniciranje z bližnjimi.

4.3.1.1 Prvo srečanje s telekomunikacijskim sredstvom

Pretekle izkušnje intervjuvancev o telekomunikacijskih sredstvih se v največji meri osredotočajo na stacionarno obliko telefona. Intervjuvanci so si bili tako pri odgovorih na prvo vprašanje enotni, saj je bila pri večini prva tehnologija, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi prav stacionarni telefon, z izjemo Intervjuvanca 1, pri katerem je bil mobilni aparat prvo komunikacijsko sredstvo: »Prvič sem se s tehnologijo srečal v svojih rosnih tridesetih, mogoče malo več, kšno leto, dve gor in sicer z mobilnim telefonom, doma namreč prej nikol nismo mel nobenga telefona, tut tizga stacionarnega Iskrinega ne. /.../« (Intervjuvanec 1). Intervjuvanec 2, ki se je izkazal za zelo veščega uporabnika IKT se je s komunikacijsko tehnologijo na primer prvič spoznal že za časa prve službe: »/.../ Stacionarni telefoni, tisti na žico in uni prenosni, s katerim se lahko giblješ v nekem določenem radiju so bili praktično moji spremljevalci vsakodnevno, neprestano. Veliko časa sem preživel s slušalko v rokah, na dan sem tut do sto ljudi preklical, se oglašal, jih usmerjal, prevezoval. To komuniciranje, dogovarjanje z ljudmi je bilo torej moje res rutinsko, vsakodnevno opravilo« (Intervjuvanec 2).

Upokojenka, ki sem jo razvrstila v kategorijo srednje vešče uporabnice IKT se je s stacionarnim telefonom spoznala pred več kot 30 leti: »Moje prvo srečanje s tako napravo je bilo pred več kot 30 leti, ko je mož, ki je bil šofer po poklicu, domou prnesu stacionarni telefon. Mislim da z Rusije ali Nemčije, nisem sigurna. /.../« (Intervjuvanec 3). Od takrat naprej ga vseskozi uporablja, saj pravi, da je bila medosebna komunikacija z možem šoferjem pogostejša in veliko lažja: »/.../ Morm rečt, da mi je zelo prou pršu, že zlasti,

ker me je mož lahko poklicou, ko je biu dal časa zdoma in je vedu, da bo dal časa na furi. To obveščanje, kako je on, kako je stanje doma je blo velik lažje. Prej se praktično nismo nič slišala, ko je pršu in šu, to je blo pa use. Velik je odlegu in doprinesu k hiši« (Intervjuvanec 3).

Nevešči uporabnik IKT se dodobra spominja svojega prvega Iskrinega stacionarnega telefona: »Uh, ja prva zares prva tehnologija je biu Iskrin stacionarni telefon in to tist, ko si morau ceu krog zavrtet za vsako številko. Sej more še bit u eni omari kje, to ma mama sprauleno, zaprašen da buh pomagej. Prvič sm ga vidu pr prjatlu doma. Oni so bli bol pr dnarju in tisti na vasi, k so vse mel vednu prvi. K njim smo hodil oči past. Taku, da mi je ta kolega pokazou to čudo, no potem sm ga s prvo plačo še js kupu. /.../« (Intervjuvanec 4), a se nad njegovo uporabo kasneje ni preveč navdušil: »/.../ Po pravic povedan ni biu niti velik v uporabi. Biu je, mel smo ga. Če je kdo kdj poklicou smo se javl, drgač pa bol švoh. Kmal takrt k sm ga kupu se spomnm je strela vanga ruknla in je šu k vragu. Nism pol več nouga kupu, lih zarad tega k sm vidu, da je bul ku ne stau tam v kotu, u verandi« (Intervjuvanec 4). Intervjuvanec 5 pa se svoje prve seznanitve s komunikacijskim sredstvom spominja pred več kot 40 leti, a ne v domačem okolju, temveč na skupinskem izletu: »Spoznal sem se na nekem izletu na Gorenjsko, /.../, ko so nekateri kolegi, ki so več potovali čisto zagreli za telefonsko govorilnico ter klicali svoje sorodnike v daljno Nemčijo. Sam sem nekaj časa samo gledal, kaj se dogaja predno so mi razložili, kaj zadeva omogoča. /.../« (Intervjuvanec 5). Intervjuvanka 6 zaslugo za pridobitev in samo seznanitev s stacionarnim telefonom pripisuje partnerju: »Ja, prva stvar je biu zagotovo telefon, tisti stacionarni telefon. Je tega že dougo, še ko je biu mož žiu. No, sej tut po njegovi zaslugi smo ga dobil k hiši takrat. /.../« (Intervjuvanec 6). Dve intervjuvanki, nevešči uporabnici IKT imata spomine o prvem sredstvu, s katerim sta komunicirali podobne, kajti obe sta ga od bližnjih prejeli za darilo: »Ja stacionarni telefon je biu tista prva tehnologija, s katero sm se pogovarjala, komunicirala z drugimi. To je blo kmal potem, ku sva se z možm sm vselila. Dobila sva ga pa za darilo od njegove tete z Amerike. /.../« (Intervjuvanec 7). »To je blo leta 61, ko sva se z možm oženila. Dobila sva telefon za poročno darilo, Iskrin to se še dons spomnm, da je biu Iskrin, take sivkaste farbe, od moje sestre sva ga dobila. /.../« (Intervjuvanec 8). Slednja nevešča uporabnica IKT se prvih začetkov pridobitve stacionarnega telefona spominja še skozi nenavadno anekdoto: »/.../ Največja anekdota je bla ta, da sva ga mela kr neki cajta zapakiranga, tko

kokr sva ga dubla. Biu je tam v omari pospravljen. Še do danes mi ni jasno, čemu, zakaj« (Intervjuvanec 8).

Kar zadeva same uporabe stacionarnega telefona so si trije nevešči uporabniki IKT zelo podobni, kajti nezainteresiranosti nad prisotnostjo stacionarnega telefona v tistem času niso skrivali: »/.../ ampak ga jaz nism kaj dosti uporabljala. Me ni niti zanimalo. Sem mela vse, ki sem jih nucala takrat v bližini, da sem tut peš lahko šla. Da bi koga poklicala se mi še sanjalo ni takrat. /.../« (Intervjuvanec 6). Slednja neveščica uporabnica IKT o rabi stacionarnega telefona dodaja: »/.../ jaz res nism smatrala, da ga potrebujem takrat in sem ga nekaku tretirala kot da ga ni sploh v bajti. /.../« (Intervjuvanec 6), »/.../ Mož je biu kr precej navdušen nad njim, js niti ne. /.../« (Intervjuvanec 7), »/.../ Po pravic povedan ni biu niti velik v uporabi. Biu je, mel smo ga. Če je kdo kdj poklicou smo se javl, drgač pa bol švoh. Kmal takrt k sm ga kupu se spomnm je strela vanga ruknla in je šu k vragu. Nism pol več nouga kupu, lih zarad tega k sm vidu, da je bul ku ne stau tam v kotu, u verandi« (Intervjuvanec 4).

4.3.1.2 Pomoč pri uporabi telekomunikacijskega sredstva

Pomoč glede uporabe stacionarnega telefona so intervjuvanci pridobivali zelo različno, nekateri s strani kolegov, prijateljev, spet drugi preko ožjih družinskih članov ali kar preko partnerjev. Dva zelo večča uporabnika IKT in eden srednje večšč uporabnik so se učenja uporabe prvega komunikacijskega sredstva lotili kar sami, a brez pomoči prijateljev, sodelavcev, vsaj pri prvih dveh intervjuvancih, v kategoriji zelo večših uporabnikov IKT vendarle ni šlo: »Že od samega rojstva sem bil zelo radoveden. Tut tu ni šlo drugače, kakor, da sem najprej kar pritiskal tipke in nekako kar sproti odkrivou njihov pomen. /.../ Od začetka, ko sm dubu mobilnga v roke pa bol ko ne sam, pa ta bližnji kolega, s katerim sm šu ponj« (Intervjuvanec 1). »Uh, sm mogu kr sam se naučit teh stvari. Mogoče mi je takrat najbolj pomagou en sodelavec Mile, /.../ Skupaj sva štimala s temi napravami, ni blo težko, ampak fajn pa je blo, da si meu koga za vprašat, v primeru, da je šlo kaj narobe« (Intervjuvanec 2).

Za razliko od slednjih dveh intervjuvancev pa srednje večča uporabnica IKT ponosno priznava, da se je uporabe stacionarnega telefona naučila sama, povsem brez kakršnekoli pomoči: »Sm se kr sama hitr naučila pa prvadla nanj. Ni blo nč težkega. Brat mi je pršu sicer zvezat žice in nastavit use, kar je blo električnga posla. Ostalo sm pa bul ku ne sama« (Intervjuvanec 3).

Med neveščimi uporabniki IKT je pomoč pri uporabi prav tako prihajala s strani prijateljev ter ožjih družinskih članov; partnerjev in sestre, kar je jasno razvidno iz spodnjih citatov. Nevešča uporabnica IKT se sicer z nekoliko grenkim priokusom spominja, da je pomoč prejela s strani sestre: »/.../ no vsakič, ko je pršla na obisk sprašvala in ga iskala po hiš, kam sva ga dala. Ni mogla vrjet, da ga ne uporablava, mau celu tut užaljena, svde, ker je blo to njeno darilo. Je bla glih ona tista potem, ki naju je naučila pa povedala kako fajn je ta zadeva. /.../ Ona je bla pa tajnica 30 let in verjetno že to vse pove, zakaj je bla nad telefoni taku peklensku navdušena« (Intervjuvanec 8). »Kolega Mirko je biu takrat ta, ki mi je pokazou, kako se dela, kaj se dela, kam vse vleče. /.../« (Intervjuvanec 4), »/.../ so mi pa soudeleženci na izletu natančno povedal, kaj omogoča ter kako se uporablja. /.../« (Intervjuvanec 5), »Pokojni mož mi je nekajkrat pokazou, kako delat s telefonom. /.../« (Intervjuvanec 6), »Skupej z možm, ma en z drugim sva gledala tisto, pa gruntala, pa vtikala žice. /.../« (Intervjuvanec 7).

4.3.2 Raba nove IKT

V intervjuju sem zajela tudi sklop vprašanj, s katerimi sem starejše spraševala o rabi oziroma izkušnjah z uporabo novih tehnologij ter o njihovih komunikacijskih praksah danes.

4.3.2.1 Prvo srečanje z IKT

O prvih seznanitvah, izkušnjah z uporabo oziroma samim delovanjem IKT si intervjuvanci niso ravno enotni, kar nedvomno tudi ni presenetljivo, pač pa povsem pričakovano. Prav s pomočjo sklopa vprašanj, ki so se v intervjuju nanašala na rabo IKT, sem lahko izvedla tudi kategorizacijo oziroma selekcijo glede na stopnjo veščosti uporabe IKT.

Dva intervjuvanca, v kategoriji zelo večjih uporabnikov IKT sta se najprej seznanila z računalnikom. Intervjuvanec 1 sicer že v okviru službene poti: »/.../ V okviru službene poti sem meu možnost videt avtomatiziran proizvodni trak, ki je že takrat v tistih letih ogromno naredu brez človeka. /.../« (Intervjuvanec 1). »/.../ Takrat smo na proizvodnih linijah pohitrili mnogo stvari, sploh kar se tiče printanja nalepk, pa same proizvodnje ter pri detekciji napak. /.../« (Intervjuvanec 1), pravi Intervjuvanec 1, medtem ko se je Intervjuvanec 2 z njim seznanil šele v začetni fazi upokojitve: »Novi mediji, hmm

verjetno je bil to kr računalnik, ki so mi ga otroc kupil, ko sm šu u pokoj. /.../« (Intervjuvanec 2).

Med novimi mediji se je tudi srednje večša uporabnica IKT prav tako seznanila z računalnikom, a šele pri 60 letih. Svojih prvih začetkov uporabe IKT se spominja takole: »/.../ Kr se tiče računalnika sm sicer bla ene parkrat na nekem tečaju, to je blo še čis na začetku, še predn sm ga dobila. Mi od začetka ni potegnu, ker sm kr neki časa rabila, da sm si vse te stvari zapomnla, ampak počas je šlo. /.../« (Intervjuvanec 3). Srednje večša uporabnica IKT se razlogov za uporabo osebnega računalnika spominja še zelo izčrpno in sveže, saj je bilo tega le nekaj let nazaj:

/.../ To sta mi sin pa njegova žena kupila za obletnico poroke, ko smo jo mela z možem. Pa mož sej je takrat glih bavu s čebelnakom in je biu čis u teh čebelah in panje je kupovou in uso opremo, taku, da sm šla sm js. Ene parkrat sm šla na to. /.../ Sm tut pred tečajem rekla sinu, da bohvar mi kupvat računalnika doklr js ne vem, kako mi bo vse skupej šlo, kako se bom navadla. No pa mi je kr šlo in od vzaga tečaja pršla domou bol naudušena, tku, da mi je hčerka potem dala njihouga starega, ker so ravno nouga kupval zase (Intervjuvanec 3).

Nevešči uporabniki IKT pa so v večini z IKT seznanjeni preko uporabe tovrstne tehnologije s strani njihovih bližnjih, saj sami niso neposredni uporabniki IKT oziroma so glede njihove uporabe povsem nevešči: »Za tu, kar pa dons use vidm, da obstaja sm pa zelu anti človk za tu. Nč ne poznam, z nikumr ne znam nč delat. Seznanjem sm s tem tolk, kolkr vidm pr vnukih, pr otrokih k pridejo pa nama s Štefko kej pokažejo, kakšne slike, pa posnetke na računalnikih, al pa tistih telefonih k sm tapkaš. /.../« (Intervjuvanec 4), »Ne uporablam drugač nč od tega. /.../ tku, da smo midva bul ko ne starokopitna glede tega« (Intervjuvanec 5). Tudi slednji ima z IKT le posredni stik, natančneje preko obiskov vnukov na njegovem domu, prav tako kot predhodni intervjuvanec: »Spoznou sem se prek vnukov, ko so mi prnesl pokazati razne slike ter njihove umetnine na teh tankih napravah. /.../« (Intervjuvanec 5). Intervjuvanca 4 in 6 se zares prve seznanitve spominjata na podoben način in sicer preko praznovanja partnerjevega oziroma svojega rojstnega dne: »/.../ Mama je drugač dobila od tamale hčerke nedoug nazaj, za 80 let tist telefon, ne na žico, ta mobilni telefon, /.../« (Intervjuvanec 4). »/.../ Enkrat sem pa res prijela za neko ogromno kišto s še večjim ekranom spredej, /.../ Je blo to lani, ko sm praznovala okroglih 80« (Intervjuvanec 6). Kljub temu, da oba uvrščam v kategorijo

neveščih uporabnikov IKT, so njihovi odzivi na prvo seznanitev precej različni. Prvi nakazuje na strogo distanciranost od novih, drugačnih medijev: »/.../ ampak to bi trajalo, da bi se midva navadla hoho. /.../ samo ni to za naj. Je še kr u škatli zapakiran.«, /.../ samu potem treba gledat skos, da je nafilan, da ni prazen. Pa založila bi ga, ah...sam križ bi bu z njim« (Intervjuvanec 4), medtem ko druga intervjuvanka entuziazma nad IKT ni skrivala: »/.../ mi je od vnukinje fant dau v roke to stvar pa pravu, da se bova slikala. No, takrat sm nrdila eno sliko, mi je pomagou seveda. Najprej pokazou, pol sm pa sama prtisnla, bul tapknla ku prtisnla« (Intervjuvanec 6). Nekoliko nenavaden spomin na prvo srečanje z novim medijem ima intervjuvanka pod številko 7, saj se je z IKT srečala zaradi potrebe po pomoči. Zaradi udarca strele v stacionarni telefon, je gospa po pomoč odhitela k sosedu, pri kateri se je prvokrat seznanila z mobilnim telefonom oziroma novim medijem na sploh.

4.3.2.2 Pomoč pri uporabi IKT

Večina oseb v starosti 10–74 let je po podatkih SURS znanje o uporabi računalnika ali interneta pridobila z neformalno pomočjo sodelavcev, sorodnikov ali prijateljev (72 %) ali s samoizobraževanjem, in sicer ob praktičnem delu (71 %) ali iz knjig in z drugimi pripomočki (38 %). V formalnih izobraževalnih ustanovah je to znanje pridobilo 33 % oseb, s poklicnim izobraževanjem 23 %, na tečajih v izobraževalnih središčih za odrasle pa 11 % oseb (SURs v Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014).

Tudi Hojnik Zupančeva (1999, 179) navaja, da enega najboljših kanalov za informiranje starejših o sodobnih komunikacijskih tehnologijah predstavljajo sorodniki oziroma svojci, s katerimi starejša populacija nima težav pri zaupljivosti.

Glede na zgoraj zapisane podatke, tudi intervjuvanci v slednji raziskavi kot pomoč pri uporabi IKT navajajo ožje družinske člane, sorodnike, prijatelje, a so bili kar trije (tisti zelo večji uporabniki IKT in srednje več uporabnik) v največji meri pomoči deležni s strani obiskovanja tečajev. V primerjavi s prvim komunikacijskim sredstvom, s katerim so se seznanili v mlajših letih, se osebe, ki so jim nudile pomoč pri uporabi, bistveno ne razlikujejo. Še vedno gre za bližnje družinske člane.

Zelo več uporabnik IKT si je znanje o uporabi računalnika pridobil kar sam in delno preko številnih tečajev in usposabljanj: »Več al manj sm bu pri spoznavanju novih tehnologij prepuščen kr sam seb, od začetka svde. Nekaj znanja sm meu že od uporabe

mobilnega telefona, /.../ Svde pa so tut tečajji razni neki doprinesl k mojmu znanju, /.../ Prek službe sm obiskovou velik tečajju, ki so nas seznanjal s tem. Sprva bol po lastni volji, kasnej pa je že služba diktirala kam pa kdaj« (Intervjuvanec 1). Tudi pri drugemu zelo veččemu uporabniku IKT so bili tečajji tisti, ki so doprinesli k znanju pri uporabi IKT: »/.../ Word in internet, to brskanje po internetu pa sem že prej nekako znou. Sm tut na tečajj enkrat hodu, sm dubu brezplačnga. Od tm smo velik odnesla z ženo in očitno nama je ostalo to znanje« (Intervjuvanec 2).

Zelo večča uporabnika sicer ne izključujeta niti pomoči sodelavcev: »/.../ Včas so mi na pomoč prskočil mlajši sodelavci, ki so bli najbolj izpostavljeni tem brzdečim novim tehnologijam in so te stvari tut bolje razumeli, bli hitro dojemljivi za te stvari al kaku čm rečt, bistrre glave. /.../« (Intervjuvanec 1) in ožjih družinskih članov: »Sin se je takrat malo bolj zavzeu in pokazou tiste taglaune zadeve oziroma tiste nove, v smislu skype, klepetalnic in te zadeve. /.../« (Intervjuvanec 2).

Tudi srednje večča uporabnica je pomoč pri uporabi IKT v največji meri pridobila z obiskovanjem tečaja, nad katerim je bila več kot navdušena: »/.../ Morm rečt, da sm se kr velik stvari naučila tm in velik odnesla s tečaja. Sm bla prou ponosna, k sm znala nekej več. /.../, /.../ Smo šli res od začetka in predusm mi je blo ušech, da smo šli počas, nobenga hitenja in žiučnosti, če si kej uprašou dvakrat, tut trikrat isto stvar. /.../« (Intervjuvanec 3).

Neveščji uporabniki IKT, ki se (kot že zapisano) z IKT srečujejo le preko uporabe le-teh s strani njihovih bližnjih (otrok in vnukov). Tudi pomoč v primeru morebitne uporabe IKT prejemaio le preko slednjih, ožjih družinskih članov: »Po fešti so mi otroc pa vnuki kr neki časa hodil kazat, kam morm kdaj kej prtisnt, /.../« (Intervjuvanec 4), »Fant od vnukinje mi je pomagou. /.../« (Intervjuvanec 6), »Hčerka je bdela zrav. /.../« (Intervjuvanec 8). Zakaj so prav mlajši tisti, ki starejšim predstavljajo ključni vir pomoči, morebitne usmeritve pri uporabi IKT, Lenarčič (2005, 31) pojasnjuje z dejstvom, da mlajša generacija vendarle sodi v skupino nadvse intenzivnih in aktivnih uporabnikov novejšje tehnologije.

4.3.2.3 Komunikacijske prakse danes

Na vprašanje, kako starejšji običajno komunicirajo z bližnjimi in kakšno vlogo imajo pri tem za njih mediji, je imela ključno vlogo njihova veččnost pri uporabi IKT, zaradi česar

so bili odgovori pričakovano različni, a enotni med intervjuvanci znotraj iste kategorije, bodisi zelo večših, srednje večših ali nevešših uporabnikov IKT.

Komunikacijske prakse starejših, v kategoriji zelo večših uporabnikov IKT so povsem v skladu z njihovo večšostjo uporabe IKT: »Komuniciram seveda preko mobilca, al pa preko klepetalnic, tistih na mejlu, al pa preko skypa. Večinoma je to kr skype, no pa z nekaterimi kolegi tut prego gmail klepetalnce, ker nimajo skypa. /.../« (Intervjuvanec 2), z izjemo enega, ki poudarja, da se kljub vsemu pogosto raje poslužuje verbalne oblike komunikacije: »/.../ kadar je le mogoče brez uporabe pametnih naprav. Če mi razdalja to preprečuje, no potem pa se poslužujem telefona, interneta ter vseh možnih klepetalnic, ki obstajajo. Sm zaenkrat seznanjem kr z velikim, od tizga talka na gmail-u, pa skajpa, pa facebooka. Sm meu tut msn pred skajom. No še najbolj mi je pri srcu pa skajp. Maš use na enm mestu za klepetat, slika, zvok, kombinacija obeh, supr« (Intervjuvanec 1).

Zaradi izmenične komunikacijske prakse je intervjuvanka 3 povsem upravičeno v kategoriji srednje večših uporabnikov IKT, kajti gospa v največji meri komunicira preko stacionarnega telefona, elektronsko pošto pa uporablja le občasno, zelo redko: »/.../ Mam tri kolegice, ena je z Gorenjske, ki tut majo računalnik, tako, da si med sabo kaj pišemo in se kaj pomenimo. Bol poredkoma, ampak tolk za gušt js pravm (hehe). /.../« (Intervjuvanec 3).

»Z naraščajočo kronološko starostjo postajajo starejši čedalje manj samostojni, saj težje obvladujejo okolje in svoje telo. S fizično onemoglostjo se zmanjšuje tudi prostorska mobilnost. Fizični prostor postaja tako ovira za dostopnost do ljudi, stvari in informacij« (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014).

Kljub zgornji ugotovitvi, pa se večina intervjuvancev, predvsem tistih iz skupine nevešših uporabnikov IKT, v največji večji meri poslužuje komunikacije v živo ali pa preko tradicionalnega komunikacijskega kanala, stacionarnega telefona, kar nenazadnje glede na njihovo večšost uporabe novejših komunikacijskih kanalov niti ne preseneča. Izkušnje nevešših uporabnikov IKT s komuniciranjem so naslednje: »/.../ Js mam staro prakso, na štiri oči. /.../« (Intervjuvanec 4), »Z bližnjimi komuniciram tako, da grem peš do njih al pa oni pridejo k men. Sicer mam kakšno leto mobiln telefon, ki pa ga ne uporabljam. Oglasm se samo, če zvoni. Sorodniki pa tedensko pridejo na obisk, tako, da kar se tiče tega ni problema in ja, pol tut nimam potrebe po vsh teh napravah. Tut prijatle mava z ženo take, ki nimajo nč stika s temi stvarmi tko, da pašemo skup. /.../« (Intervjuvanec 5),

»/.../ Moji pridejo k men, /.../ Smo kar ne vezi. Mam zdej neki let tut stacionarni telefon, me učas pokličejo tut prek njega. Js bol poredkoma klicarm, razn, če res kej nucam /.../« (Intervjuvanec 6), »Komuniciram z mojim stacionarnim telefonom. Ko kaj rabim jaz pokličem, ko oni kaj rabijo, me pokličejo oni. Toliko, da smo na vezi kr skos. Js sicer kličem, ko je res kaj nujnega, /.../ Oja mi kr prou pride« (Intervjuvanec 7), »Jaz mam vse otroke svoje kar dost v bližini svojega doma, tako, da so vsi tu nekje okol. Telefona ne uporablam, ah teh novih stvari sploh ne, tistega stacionarnega sva pa z možm dala sklopit. Je predrago za plačevat, glede na to, da ga nč nisva nucala kr par let že ne« (Intervjuvanec 8).

4.3.3 Prednosti in slabosti nove IKT

Kategorija zelo večših uporabnikov IKT je s težavami oziroma omejitvami uporab IKT seznanjena nad pričakovanji. Težave oziroma omejitve uporab IKT vidijo v nenehni dostopnosti vsem: »/.../ Nenehno se lahko nekdo obrne na nas /.../ Zato mislim, da je prevelika uporaba tovrstnih storitev lahko slaba za človeka, saj se sam enostavno ne zna, ne more ustavit, si vzet odmor in se odpočit od vse te sodobne tehnologije. Neprestano si pod stresom, nekim pričakovanjem« (Intervjuvanec 1) ter v vse pogostejši komunikaciji z otroki, vnuki le preko tehnologije. Pravi: »/.../ Mogoče me najbolj mot to, da se bolj malo vidm z otroci, vnuki u živo, /.../ otroci z družinami se mi zdi, da bolj poredko prihajajo, sploh ker vejo, da midva z ženo obvladava te stvari in so se kr razvadl morm rečt. Ma men je sicer useeno, samo ženi ni. Ona še vedno rada vid, da smo skupej ku se spodob« (Intervjuvanec 2).

Tudi o prednostih rab IKT so dodobra seznanjeni: »Prednosti vidim predvsem v dostopnosti ter cenovni dosegljivosti komunikacije. Včasih se do človeka na drugi strani planeta pravzaprav ni dalo priti drugače, kakor preko pošte, pisem, medtem ko se danes lahko slišmo, pogovarjamo, celo vidimo preko novih tehnologij in to u sekundi, dveh, /.../« (Intervjuvanec 1). Prostorsko dostopnost kot prednost IKT izpostavlja tudi Intervjuvanec 2: »Zagotovo je prednost ta, da ne rabiš nekam peš, al pa se odpeljat, da nekomu nekej sporočiš. Prednost je tut ta, da se z otroki lahko vidmo, slišmo tut, če gredo na kakšno službeno potovanje al pa na počitnice. Sploh takrt, kdr so vnuki pr nas, da se čuvajo tu, pol otrokom kr odleže, da sva midva tolko zverzirana s tem, da lahko se slišjo, vidjo s tamalimi. /.../« (Intervjuvanec 2) Nenazadnje pa jim tehnologija omogoča tudi preživljanje prostega časa: »/.../ Tut dan hitreje mine ob vsej tej tehnologiji. Grem malo

na mejl, pogledam novice na vseh portalih. S kakšnim kolegom tut mau poklepetam, /.../« (Intervjuvanec 2).

Srednje večša uporabnica IKT pretiranih težav sicer ne opaža, a poudarja, da je vendarle pri uporabi IKT potrebno imeti zadostno mero volje, veselja, tudi financ: »/.../ Koštajo pa te stvari, ah kakopak. /.../« (Intervjuvanec 3) in časa, kajti gospa zatrjuje, da ob sedenju za računalniku čas zelo hitro mineva. Vseeno pa pravi, da sodobne t.i. posredne oblike komuniciranja ponujajo veliko prednosti, predvsem tistim, ki tovrstne zadeve obvladajo: »/.../ sploh, če obvladaš te stvari se mi zdi, da si kr genialec za ta svet (hehe). /.../« (Intevrjuvanec 3).

Dva nevešča uporabnika IKT težave, ki jih povzroča uporaba IKT vidita v neprestani zatopljenosti mladih v zaslone IKT in posledični zaprtosti med štirimi stenami v domovih. Dodajajo, da so celo zasvojeni, popolnoma odsotni od sodobnega sveta. Ena od neveščih uporabnic IKT pa je nad uporabo mobilnega telefona sicer navdušena, predvsem zaradi možnosti prenosa le-tega, a je spregovorila tudi o težavah, med katerimi v največji meri izpostavlja slabovidnost na ekran mobilnega telefona, zaradi premajhnega zaslona oziroma besedila, ki se izpisuje na njem. Nezadovoljstvo torej opaža zaradi premajhne velikosti same naprave, tako kar zadeva tipk kot tudi zaslona: »/.../ Je čis lahk za nost okol, ampak morš pa met oči več ku pa na peclih« (Intervjuvanec 7). Da se želje starejših kažejo v večjem mobilnem aparatu, z večjimi tipkami in bolj kontrastnim zaslonom, so leta 2004 ugotovili tudi že teoretiki Mann in drugi (2004, 56). Nekateri izmed neveščih uporabnikov IKT pa so seveda zaradi neuporabe IKT o težavah spregovorili bolj s stališča dejavnikov, ki jim tovrstno uporabo onemogočajo: »/.../ u prvi vrst sigurno denar pa znanje, mau še vola. /.../ Ta elektronka še pocen ni. /.../« (Intervjuvanec 4), »Največja omejiteu, težava je sigurno znanje, /.../ in sva prikrajšana pol tut glede te uporabe. No, pa sej tut volje do tega js recimo nimam, /.../ Pa da ne pozabm, še cajt morš met. /.../« (Intervjuvanec 8). Slednja nevešča uporabnica IKT pa za razliko od intervjuvanca 4 in srednje večše uporabnice IKT denar ne vidi kot dejavnik pogojevanja oziroma omejitve: »/.../ sej kupiš tisti računalnik, potem pa je nekej let mir z njim kokr vem« (Intervjuvanec 8). Z izjemo enega od osmih neveščih uporabnikov IKT, ki financ ne vidi kot pretirano oviro pri rabi IKT, Jenko in drugi (v Vehovar in Prevodnik 2011, 27) podajajo podobne ugotovitve. Zaradi prevelikega finančnega zalogaja, ki ga novejša tehnologija zahteva od njih ter zaradi ogromno znanja, usposabljanja, ki ga potrebujejo za uporabo tovrstne tehnologije, se med starejšimi pojavi nezanimanje za novejšo tehnologijo in nad slednjo

posledično tudi ne kažejo posebnega navdušenja. Kar zadeva posodobitve komunikacijskih praks, uveljavljanja novih, sodobnejših med neveščimi uporabniki IKT, poleg vseh t.i. omejitvenih dejavnikov, ki jih navajajo intervjuvanci iz kategorije neveščih uporabnikov IKT, do neke mere glede na njihove podane odgovore na zastavljena vprašanja lahko se strinjamo tudi z ugotovitvijo Vehovarja in Prevodnikove (2011, 30): »Dodaten trud v iskanje dostopa in ustreznega časa za uporabo pomeni bistveno oviro pri vseh« (Vehovar in Prevodnik 2011, 30).

Nevešči uporabniki IKT so kljub neuporabi IKT o njenih prednostih dodobra seznanjeni, z izjemo enega, ki prednosti rab IKT vselej ne vidi. Kar zadeva prednosti, izpostavljajo časovno in prostorsko dosegljivost, pa tudi možnost prenosa naprave (mobilni telefon).

4.3.3.1 Konfliktne situacije

V kontekstu težav, ki jih starejši opažajo pri uporabi IKT, so me zanimale tudi morebitne konfliktne situacije, do katerih po ugotovitvah intervjuvancev prihaja bodisi pri medosebni komunikaciji preko IKT ali pa zgolj pri podajanju pomoči, ki so je deležni s strani bližnjih.

Eden od zelo večjih uporabnikov IKT konfliktne situacije opaža tedaj, ko zaradi napačnih interpretacij napisanega ali pa zaradi vgrajenega indikatorja, ki obvešča sporočevalca o tem ali je prejemnik prebral in videl sporočilo, prihaja do nepotrebnih nesporazumov. Medtem ko drugi zelo več uporabnik zatrjuje, da do konfliktov med družinskimi člani kljub vse redkejši neposredni komunikaciji ne prihaja.

Tudi srednje večča uporabnica IKT se včasih sooča s konfliktnimi situacijami, a za razliko od zelo veččega uporabnika bolj s stališča pomoči pri uporabi IKT: »/.../ Sploh moj sin je bol tak hitro vzkipliu in ga kaj prašam, takoj dobim pod nos tečaj, tečaj, tečaj, te bom upsiou naprej na tečaj, tam use znajo. On nima žiuceu za razlagat. No pa to že, samo bohnedej, da ga kej prašaš dvakrat al pa kej, kar so me že naučil na tečaju. /.../« (Intervjuvanec 3).

Nevešči uporabniki IKT se s konfliktnimi situacijami v večini ne soočajo. Glede na njihove odgovore pa ugotavljam, da konfliktne situacije dojemajo predvsem s stališča podajanja pomoči, kajti eden od neveščih uporabnikov trdi, da konfliktov ne opaža ravno zaradi tega, ker IKT ne uporablja in tudi pomoči posledično ne potrebuje. Tako bližnji nimajo razloga za morebitno jezo. Izpostavlja pa ravno obratno situacijo: »/.../ Sm kvečm

js na njih, na vnuke, ki so tako odsotni, ko pridejo. Včas tut na otroke, njihove starše ne, češ naj vzamejo to jim z rok. /.../« (Intervjuvanec 5). Dva izmed nevesčih uporabnikov sta s strani bližnjih sicer pogosto prejela kritike, da bi bila uporaba mobilnega telefona lažja in dobra za njiju: »Ja, ko je mama dobila telefon, mobiln telefon sva jih parkrat slišala, da bi blo fajn da se potrudva navadt. Da bi blu use laži pol. /.../« (Intervjuvanec 4), »/.../ Čeprou se velikrat jezijo, da bi mogla met mobilnega, da ga lahko sabo vzzamm, če kam grem. Ker jih prou pogosto slišm na račun tega, da se nikol ne javm in pol jih skrbi, da nism kje skup padla, da nism kje telebnla, use zgodbe majo že u glavi. Js pa res priznam, da sm več zunej ku notr in pol res ne slišm, da notr kej zvoní. /.../« (Intervjuvanec 7). Slednja nevesča uporabnica IKT kljub vsemu dodaja, da do konfliktnih situacij ne prihaja ravno zaradi navade njenih bližnjih, da IKT enostavno ne uporabljata. »/.../ Moji so navajeni, da jaz ne nucam drugega kot stacionarni. /.../« Nevesča uporabnica IKT pod številko 8 se pridružuje odgovoru, da sporom v družinskem okolju ni priča, k čemur po njenem mnenju v največi meri pripomore bližina domov njenih bližnjih. Zaradi bližine domov svojih bližnjih ima namreč možnost neprestanega neposrednega stika z njimi: »/.../ Nas mogoče rešuje ravno to, da smo tako blizu, vsi nekaku na kupu in se slišimo, smo skos na vezi. /.../« (Intervjuvanec 8).

4.3.3.2 Zavidanje mlajši generaciji

Zelo večča uporabnika IKT si pri odgovoru na vprašanje, ali mlajši generaciji morda zavidata glede na to, da so z novimi mediji dobesedno zrasli, nekoliko kontrirata. Eden namreč zatrjuje, da zavidanja ni, ker se tudi sam spozna na novo tehnologijo in pri njeni uporabi nima pretiranih težav. Pravi: »/.../ Jaz to dojemam kot izziv za nas, da se vendarle spopademo z nečim novim, kar nam ni tako znano. Motiko pa kramp vsak pozna, kaj to je in kako se uporablja. /.../« (Intervjuvanec 1). IKT oziroma nove medije na sploh vidi kot nadvse perspektivno področje: »/.../ Računalništvo, tehnologija, informatika samo še to laufa in bo laufalo še dougo. /.../ To znanje, ki jim ga je dala tehnologija jim bo sigurno pršlo prou na raznih projektih, skratka v svoj prid ga bodo lahko pokoristli. /.../ (Intervjuvanec 1). Medtem ko jim drugi delno vendarle zavida, predvsem zaradi lažjega, manj oteženega življenja na določenih področjih, pri čemer izpostavlja prav proces komunikacije. Dodaja, da je bilo njim vsekakor težje, ker jim tovrstne zadeve niso bile položene v »zibko«, a je vseeno prepričan, da se bodo marsikatero generacije pri osvajanju novejšje tehnologije prav tako lahko spopadale s

težavami, saj tehnologija neverjetno hitro napreduje, a pri tem še doda, da bodo te težave najverjetneje bistveno manjše.

Srednje večša uporabnica IKT odločno zatrjuje, da je mlajša generacija nedvomno v veliki prednosti kar zadeva rab IKT. Sodelujoča intervjuvanka a zase vseeno trdi, da v primerjavi s svojo generacijo vendarle ni v tako velikem zaostanku: »/.../ Ampak js priznam, se učas kr mlado počutm, sploh ko vidm moje sosede. Še stacionarnega telefona nimajo, kaj šele dab računalnik znale upravlat. Nism spet ne tko na slabm glasu kar se tiče teh novih stvari, vem pa, da bi lahko bla še mau bolj osveščena s tem. /.../« (Intervjuvanec 3), čeprav pogosto obžaluje, da se tovrstnih novih stvari ni naučila že prej: »/.../ Mi je učas žou, da nism že prej otroke poslušala, k so me usak let sill na tečaje take, onake, sm se namreč na začetku kr upirala tem stvarēm, čš, da js to ne rabm. /.../« (Intervjuvanec 3).

Nevešči uporabniki IKT mlajši generaciji glede izurjenosti pri uporabi IKT ne zavidajo, kar morda s stališča njihovega znanja, izkušenj z uporabo IKT niti ni presenetljivo. Dva izmed njih celo pravita, da tovrstno tehnologijo niti ne pogrešata, a eden od njiju vseeno dodaja, da bi v primeru boljše seznanjenosti, izurjenosti z uporabo IKT na slednje vprašanje lažje, morda celo drugače odgovoril. Dva izmed neveščih uporabnikov IKT razlog, zakaj mlajšim generacijam ne zavidata, vidita predvsem v pomanjkanju časa. Eden celo dodaja, da bi potreboval tudi ogromno časa, da bi se zadev dobro naučil. Intervjuvanec 5 pa je prepričan, da mladim zares ni kaj za zavidati, saj so prikrajšani za marsikatero življenjske vrednote: »/.../ Več je blo sodelovanja in dela na samem odnosu med kolegi, pa na spletanju prjatlstva. In to šteje v življenju, da maš nekoga h katermu se lahko obrnš v dobr in slabm. /.../« (Intervjuvanec 5).

4.4 DISKUSIJA

S kvalitativno metodo raziskave sem želela priti do poglobljenih odgovorov na zastavljena raziskovalna vprašanja.

Najprej me je zanimalo, kako je adaptacija IKT (tudi med starejšimi) pogojena s številnimi dejavniki, kot so ekonomski kapital, izobrazba, življenjski slog. Teoretiki navajajo, da je uporaba IKT s strani starejše populacije nedvomno pogojena tako z ekonomskim kapitalom, izobrazbo, kot tudi življenjskim slogom (OFCOM v McKinnon 2007). Raba IKT se namreč povečuje z izobrazbo in dohodkom in zmanjšuje s starostjo

(Eastman in Iyer 2004), kar nenazadnje potrjuje tudi raziskava, ki sem jo izvedla. Kar zadeva izobrazbe ima med zelo veščimi uporabniki IKT eden od intervjuvancev dokončano višješolsko izobraževanje, medtem ko med neveščimi uporabniki prevladujejo starejši s končanim le osnovnošolskim izobraževanjem. Da je stopnja izobrazbe obratno sorazmerna s seznanjenostjo, veččnostjo uporabe IKT potrjujejo tudi Vehovar in drugi. »Zaradi zamika generacij oz. prevzemanja uporabe IKT, na kar vpliva tudi življenjski cikel, dobimo predstavljeni trend – v skupini neuporabnikov je vedno večji delež starejših in nižje izobraženih oseb« (Vehovar in drugi 2011, 62).

Tudi kar zadeva področja bivanja so razlike med uporabniki in neuporabniki IKT opazne, saj vsi nevešči uporabniki IKT prebivajo v ruralnih območjih. Zadeve sicer ne gre posploševati v kontekstu, da večji uporabniki IKT zagotovo prebivajo v urbanih delih, nevešči uporabniki pa v ruralnih, saj opravljena raziskava kaže, da tudi zelo več uporabnik IKT živi na podeželju.

»Glede na raziskave se povečuje število starostnikov, ki uporabljajo IKT tudi zato, ker so uporabljali IKT že pri svojem delu« (Razvojni center Srca Slovenije 2012–2014), kar v opravljeni raziskavi nedvomno velja za večča uporabnika IKT. Pri Intervjuvancu 1 je na vpeljavo oziroma podrobnejšo seznanitev s tehnološkimi novostmi v veliki meri vplivala že služba. Najprej na področju avtomatizacije proizvodnega sistema, potem pa se je postopoma začela tudi informatizacija z IKT. Intervjuvancu 2 pa je poklic telefonista, ki ga je opravljal vsa leta do upokojitve omogočil predvsem lažje dojetje novejših tehnologije in posledično nadvse hitrejšo priučitev le-te. Sam se z uporabo IKT sicer ni seznanil že neposredno na delovnem mestu, saj mu je delo telefonista v tistih časih omogočalo le upravljanje s tradicionalnimi telekomunikacijskimi sredstvi. Glede na vsakodnevno in rutinsko upravljanje s stacionarnimi telefoni, tako prenosnimi kot neprenosnimi mu kasnejša seznanitev z IKT in njihova uporaba ni povzročala pretiranih nevšečnosti: »/.../ Sam sm pa osebno kr neki znanja o tej funkcionalnosti s telefoni in to tehnologijo vso pridobu tut zarad šihta, v katerem sm biu ne, tko, da sm se tut zarad tega kr hitr upelou u svet nove tehnologije« (Intervjuvanec 2).

Po razpoložljivem ekonomskem kapitalu intervjuvancev sicer nisem spraševala, a eden od respondentov v kategoriji neveščih uporabnikov IKT je zatrdil, da k neuporabi IKT veliko pripomore tudi finančni položaj. Da socialno-ekonomski status pogojuje oziroma je eno izmed ključnih meril uporabe IKT pri starejši populaciji, opozarjata tudi Haddon in

Silverstone (v Sourbati 2004, 3). Zadostna mera finančnih sredstev bi morda marsikaterega izmed starejše generacije neveščih uporabnikov IKT preusmerila v kategorijo večjih uporabnikov.

V drugem raziskovalnem vprašanju me je zanimalo, ali so starejši člani na eni strani tehnofobi, ujetniki želje po varnosti, ohranjanju navad, tradicionalnosti in ne kažejo posebnega zanimanja za IKT (so manj naklonjeni ali pa sploh niso naklonjeni IKT) ali pa na drugi strani vendarle govorimo o digitalno večjih, ki so IKT naklonjeni. Mnenja teoretikov so deljena, saj nekatere predhodne raziskave trdijo, da starejši sodijo med digitalno večče uporabnike, saj ugotavljajo, da je uporabnikov spleta med upokojenci iz leta v leto več (MOSS 2012b). Spet druge raziskave pa nakazujejo na nadvse neveščo uporabo IKT s strani starejših (McMurtrey in drugi 2011). Po podatkih sledeče raziskave je od osmih intervjuvancev starejše populacije več kot polovica (5 oziroma 63 %) tistih, ki sodijo v kategorijo neveščih uporabnikov IKT, kar nakazuje na dejstvo, da so starejši družinski člani vendarle tehnofobi in posebnega zanimanja za uporabo IKT ne kažejo. IKT so tako manj naklonjeni ali pa ji sploh niso. Vsekakor pa je pri tem potrebno izhajati iz dejstva, da imamo v obziru raziskovanja starejšo populacijo. Vse več starejših je namreč svoje aktivno izobraževalno in delovno okolje nekako zaključilo v obdobju, ko IKT še ni bila razširjena v tolikšni meri kot danes, zaradi česar jim tovrstna oblika tehnologije tudi ni tako blizu (Lenarčič 2005, 31). Ob tem Haddon in Silverstone (v Sourbati 2004, 3) dodajata, da je eden od pogojev za uporabo IKT zato prav preteklost starejših oseb, torej med drugim tudi, v kolikšni meri so bili s kakršnokoli obliko tehnologije seznanjeni že v preteklosti, kakšne izkušnje so si ob tem pridobili itd.

Rezultati opravljene raziskave niso presenetljivi niti zaradi podatka, da se starejši populaciji dandanes dodeljuje celo nekakšen predsodek nemotiviranosti in nespodobnosti za uporabo novejših tehnologij, zaradi česar sami pri sebi izražajo številne dvome o rabi IKT (Lenarčič 2005, 32), kar pa do neke mere vodi prav v pojem tehnogobije pri starejših. Da je med intervjuvanci največ tistih, ki so digitalno nevešč, lahko med drugim delno povezujemo tudi s staranjem prebivalstva kot nadvse naraščajočim družbenim fenomenom (Maček in drugi 2011, 182). Tudi teze, da je starost poglavitni segment izključenosti iz digitalnega sveta (Vehovar in drugi 2011) in, da lahko na primer z dvakrat večjo verjetnostjo trdimo, da je mlajša populacija, na lestvici 16–24 let uporabnica interneta kot pa starejša, v starosti nad 65 let (McKinnon, 2007) dokazujejo na manjšo naklonjenost oziroma nenaklonjenost starejših IKT.

O razlogih oziroma dejavnikih, od katerih so razlike med uporabniki in neuporabniki IKT še odvisne oziroma, ki pogojujejo tovrstna razlikovanja pa sem se spraševala v zadnjem, tretjem raziskovalnem vprašanju. Pri slednjih dejavnikih sem se nekoliko bolj osredotočila na individualne motive starejših, ki kažejo na neuporabo IKT. Na tem mestu bi slednje vprašanje nedvomno lahko povezali s prvim, saj se dejavniki, od katerih so odvisne razlike med večimi in neveščimi starejšimi z IKT močno prepletajo in povezujejo z dejavniki, s katerimi sem operirala že pri prvem raziskovalnem vprašanju. Mnoge raziskave in že opravljene študije navajajo veliko različnih dejavnikov, zaradi katerih lahko ločujemo med uporabniki in neuporabniki IKT in zaradi katerih se nenazadnje razlike med njimi tudi pojavljajo. Na eni strani slednja razlikovanja nedvomno prihajajo že na podlagi podanih demografskih podatkov intervjuvancev (področje bivanja, izobrazba, spol itd.), med katerimi sem izbrane navedla že pri podajanju odgovora na prvo raziskovalno vprašanje, zagotovo tudi na podlagi družbenih dejavnikov (ekonomski kapital, izobrazba, življenjski splog) in navsezadnje tudi zaradi kategorije dejavnikov, motivov, ki so bolj ali manj subjektivnega, povsem osebnega značaja. Med slednjimi so intervjuvanci navajali nejevoljo, neznanje, časovno stisko, slabovidnost, isto misleči krog prijateljev, ohranjenost preteklih, že ustaljenih navad komunikacijskih praks itd. Respondenti v kategoriji neveščih uporabnikov IKT so v opravljeni raziskavi pretežno navajali podobne razloge, ki so jih podali tudi anketiranci RIS-ove raziskave z virom podatkov iz leta 2009. Slednja ugotavlja, da je glede na pomembnost razlogov med neuporabniki interneta na prvem mestu razlog *to me preprosto ne zanima*, sledi mu razlog *ne bi znal/a uporabljati*, tretje mesto je zasedel razlog slabo znanje angleščine, na sedmem mestu se je znašel razlog o slabem finančnem položaju, na devetem časovna stiska, zadnje, petnajsto mesto pa je zasedla telesna oviranost (RIS v Vehovar in drugi 2011, 46).

Iz opravljene raziskave je razvidno, da se življenjski slog starejših razlikuje, kar dokazuje na nehomogenost starejše populacije. Prav slednja razlikovanja v življenjskih slogih, na katera nedvomno vplivajo bodisi pridobljeni demografski podatki ali pa okoliški dejavniki starejših, nakazujejo na njihovo veččost oziroma neveščost pri uporabi IKT. Tovrstni dejavniki imajo vsekakor odločilen vpliv tudi na samo adaptacijo starejše populacije z IKT. Na podlagi deleža/števila večjih in neveščih uporabnikov IKT pa lahko starejšo populacijo tako kategoriziramo v tehnofobe ali digitalno večče uporabnike IKT.

5 OMEJITVE IN PREDLOGI ZA NADALJNJE RAZISKOVANJE

V zaključnem delu diplomskega dela bi želela izpostaviti še specifikke oziroma omejitve lastne raziskave ter morebitne predloge za nadaljnje tovrstne raziskave.

Na temo rab IKT med starejšo populacijo je sicer bilo opravljenih že kar nekaj raziskav, a izvedena raziskava je brez dvoma nekoliko drugačna od do sedaj opravljenih, saj pretekle raziskave operirajo z drugačnimi starostnimi lestvicami, predvsem v starostnem razredu nad 65 let, vzeto pa imajo tudi raznoliko in predvsem večje število sodelujočih respondentov. Sama sem vzorec starejše populacije znižala na starostno mejo 60 let in navzgor, zaradi česar si je s stališča izbrane starostne lestvice na tem mestu morda potrebno zastaviti vprašanje, kaj smo s tovrstno izbiro starostne meje bodisi pridobili ali pa celo izgubili. Za razliko od predhodnih študij je v sledeči raziskavi sodelovalo tudi le osem starejših oseb, kar nedvomno velja imeti v obzir pri interpretaciji dobljenih rezultatov. Zaradi drugačne postavitve starostnih lestvic in drugačnega števila sodelujočih respondentov v posameznih raziskavah (pri čemer želim opozoriti, da je tudi podatek, med kakšnim vzorcem respondentov so bile raziskave opravljene, ključen), se pri končnih rezultatih v določenih segmentih torej lahko pojavijo odstopanja. Nenazadnje pa je pri tovrstnih raziskavah, ki se ukvarjajo z rabo IKT med starejšimi poglavitno tudi to, kakšne demografske podatke je raziskovalec od sodelujočih zahteval oziroma, katerim je posvetil največjo mero raziskovanja. Vsi zgoraj omenjeni dejavniki tako zagotovo vplivajo na končni delež bodisi uporabnikov/neuporabnikov IKT.

Glede na kontekstualizacijo oziroma samo vsebinsko obravnavo diplomske naloge bi poudarila še naslednje opazke, katerim bi bilo morda potrebno posvetiti več pozornosti pri nadaljnjem raziskovanju. V prvi vrsti bi kot dejavnik pogojevanja (ne)uporabe IKT med starejšimi zagotovo bilo smiselno podrobneje proučiti spol. Torej, v kolikšni meri se v spolu kaže razkorak v rabi IKT med starejšimi. Kot drugo, po mojem mnenju ključno opazko pa bi izpostavila generacijsko (ne)povezanost, ki obravnava vprašanje, ali je dilema razkoraka vendarle pravilna, ali pa tovrstne nove tehnologije morda generacije med seboj celo povezujejo. Mlajši kot domači eksperti, ki so že prilagojeni novim medijem na nek način stopajo v kontakt s starejšimi, ki zaradi potrebe po pomoči, radovednosti, vedoželjnosti posledično tako povečujejo stik z mlajšo generacijo.

Kar zadeva izbire metode raziskovanja, pretiranih omejitev ni opaznih. Ker diplomsko delo enega od raziskovalnih vprašanj obravnava prav v luči individualnih značajev, motivov (ne)uporabe IKT med starejšimi, je kvalitativna metoda raziskovanja, natančneje s poglobljenimi intervjuji toliko primernejša oziroma ustrežnejša, kot pa na primer anketni vprašalnik, kjer je potrebno generalizirati vprašanja in ponujene odgovore. Druga prednost, ki bi jo želela izpostaviti je tudi ta, da sem s kvalitativno izbiro metode pridobila oziroma skušala identificirati nekakšne specifikke, na podlagi katerih lahko lažje izbermo pot, smer proučevanja izbrane tematike v kvantitativni metodi, kar je s stališča morebitnega nadaljnega raziskovanja nedvomno prioriteta.

Bi pa na tem mestu vseeno izpostavila dve omejitvi v kontekstu izbrane metodologije. Prva, ki bi sicer težavo prav tako lako povzročala tudi pri izbiri na primer anketnega vprašalnika je ta, da lahko izbrana metoda namreč do neke mere doprinese k nerelevantnosti končnih rezultatov, saj na primer ne vemo oziroma ne moremo z zagotovostjo trditi, ali so vse podane informacije sodelujočih respondentov resnične, v kolikšni meri so nam respondenti zaupali informacije itd.

Naslednja od omejitev pa se osredotoča na vzorec sodelujočih oseb v raziskavi. Tu bi izpostavila nezmožnost posploševanja dobljenih rezultatov na celotno starejšo populacijo, saj sem empirični del opravljala le na vzorcu osmih intervjuvancev starejše populacije. V prihodnje bi bilo zato s stališča slednje restrikcije za nadaljnje raziskovanje tematike generacijskih razkorakov v digitalni družbi nedvomno potrebno vzeti nekoliko večji vzorec starejše populacije ali pa namesto kvalitativne metode morda izbrati kvantitativno, s čimer bi pridobili bolj reprezentativen vzorec.

6 SKLEP

Po mnenju večine teoretikov (Dolničar 2008, Chen in Wellman 2003, Haddon 2004 v Vehovar in Prevodnik 2011, 7) v sodobnem svetu ne moremo več govoriti le o binarni delitvi možnosti in ne možnosti dostopa do IKT. Potrebno se je namreč zavedati, da poglobljeni izziv v prihodnosti ne obravnava le faktorja zagotavljanja dostopa do tehnoloških napredkov, temveč prijemov, »s katerimi lahko posamezniki ali skupnosti najdejo načine za učinkovito rabo tehnologij za raznolike interese« (Vehovar in Prevodnik 2011, 10).

Tovrstne prijeme lahko pri starejši populaciji vselej dosežemo s kvalitetnim in do potankosti urejenim načinom izobraževanja, ki predstavlja temelj tako za proces premagovanja digitalnega razkoraka na eni strani, kot tudi za širjenje, spodbujanje, pridobivanje e-kompetenc na drugi strani (Vehovar in Prevodnik 2011, 10). Da so večšine oziroma metode, s katerimi ne skušamo doseči zgolj seznanjenosti, ampak tudi uporabo interneta med starejšimi zares pomembne, priča tudi podatek SURS-a o primerjavi porazdelitev populacije prebivalcev RS v starostni dobi 10–74 let in uporabnikov interneta po starosti, na podlagi katerega Vehovar in Prevodnik ugotavljata, »da na področju rabe interneta šele prihajamo v fazo, ko se bo struktura uporabnikov približevala populacijski strukturi« (SURS v Vehovar in Prevodnik 2011, 26).

Vsekakor je v prvi vrsti potrebno zagotoviti ustrezen sistem usposabljanja starejših glede IKT, a kot v nadaljevanju opozarjata Vehovar in Prevodnikova je za premostitev ovir, s katerimi vse se srečujejo starejši kar zadeva novejšje tehnologije, ključnega pomena tudi to, kako je tehnologija sama naravnana. Njena uporaba namreč za posameznika ne sme biti kompleksna in težko obvladljiva, na kar je pred leti opozarjal tudi že Adler (2002, 9), saj je slednja tista, ki se mora aklimatizirati in nekako upoštevati zmožnosti posameznika na vseh starostnih ravneh.

Ideja e-vključenosti (»e-inclusion«), ki jo v mnogih dokumentih zadnja leta podpira Evropska komisija, je doseči, da pri izkoriščanju prednosti IKT, nihče ne zaostaja (npr. Digital agenda for Europe 2010). Ob tem podpira ideje, kot so »design for all«, katere bistvo je, da je mogoče in izvedljivo narediti IKT produkte, ki jih lahko uporabljajo vsi potencialni uporabniki brez večjih prilagoditev, ter »assistive technology« (podporna tehnologija) kot pomemben vezni člen med prevladujočimi IKT tehnologijami in potrebami oseb s posebnimi potrebami (Vehovar in Prevodnik 2011, 27).

Vsekakor je torej načrtovanje oziroma oblikovanje ustreznega prilagoditvenega sistema ključno vodilo do pogostejše uporabe in večje vključenosti starejših v IKT (Kožuh in Debevec 2011, 407), a Vehovar in Prevodnik (2011, 27) poudarjata, da je temeljno merilo predvsem naravnost k sledenju principu načrtovanja za vse.

7 LITERATURA

1. AARP. 2003. *Wired generations*. Dostopno prek: http://assets.aarp.org/www.aarp.org/_articles/research/oww/wiredgenerations.pdf (17. februar 2015).
2. Abbey, Ruth in Sarah Hyde. 2009. No country for older people? Age and the digital divide. *Journal of Information Communication and Ethnic in Society* 7 (4): 225–242. Dostopno prek: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/14779960911004480> (15. avgust 2015).
3. Adler, Richard. 2002. *The age wave meets the technology wave: broadband and older Americans*. Dostopno prek: <http://www.seniornet.org/downloads/broadband.pdf> (17. februar 2015).
4. Anderson, Ben in Karina Tracey. 2002. Digital living: the impact (or otherwise) of the internet on everyday British life. V *The Internet in Everyday Life*, ur. Barry Wellman in Caroline Haythornthwaite, 139–163. Malden: Blackwell Publishers Ltd.
5. Castells, Manuel. 2000. *The rise of the network society*. Oxford, Malden: Blackwell.
6. Cullen, Kevin, Simon Robinson, Ciaran Dolphin, Lutz Kubitschke in Nadia Clarkin. 1997. *Telecommunication for older people and disabled people in Europ: preparing fort the information society*. Amsterdam: IOS Press.
7. Čelebić, Gorana in Dario Ilija Rendulić. 2012. *ITdesk.info – načrtovanje računalniškega e-izobraževanja s prostim dostopom - Priročnik za digitalne pismenosti: Osnovni pojmi informacijske in komunikacijske tehnologije*. Dostopno prek: http://www.itdesk.info/slo/prirocnik/prirocnik_osnovni_pojmi_informacijske_tehnologije.pdf (14. junij 2015).
8. Černuta, Luka in Gregor Zupan. 2014. *Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (ikt) v gospodinjstvih in pri posameznikih, Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb/Common/PrikaziDokument.ashx?IdDatoteke=8277> (14. junij 2015).
9. Dolničar, Vesna, Katja Vukčević, Luka Kronegger in Vasja Vehovar. 2002. Digitalni razkorak v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 18 (40): 83–106. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr40DolnicarVukcevic.PDF> (13. januar 2015).
10. ---, Sonja Müller in Marco Santi. 2011. Designing technologies for older people: a user-driven research approach fort the Soprano Project. V *Broadband society and*

- generational changes*, ur. Fausto Colombo in Leopoldina Fortunati, 221–246. Frankfurt am Main: Peter Lang.
11. Eastman, K. Jacqueline in Rajesh Iyer. 2004. The elderly's uses and attitudes towards the internet. *The Journal of Consumer Marketing* 21 (3): 208–220. Dostopno prek: <https://www.deepdyve.com/lp/emerald-publishing/the-elderly-s-uses-and-attitudes-towards-the-internet-gXkOvvGaVQ> (12. avgust 2015).
  12. Gunkel, J. David. 2003. Second thoughts: toward a critique of the digital divide. *New Media & Society* 5 (4): 499–522. Dostopno prek: http://ww.gunkelweb.com/articles/digital_divide.pdf (12. avgust 2015).
  13. Hlebec, Valentina, Maša Hrast Filipovič, Sonja Kump, Sabina Krašovec Jelenc, Majda Pahor in Barbara Domajnko. 2012. *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  14. Hojnik Zupanc, Ida. 1999. *Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakultete za družbene vede.
  15. Intervjuvanec 1. 2015. Intervju z avtorico. Novo mesto, 1. maj.
  16. Intervjuvanec 2. 2015. Intervju z avtorico. Novo mesto, 2. maj.
  17. Intervjuvanec 3. 2015. Intervju z avtorico. Novo mesto, 2. maj.
  18. Intervjuvanec 4. 2015. Intervju z avtorico. Novo mesto, 10. maj.
  19. Intervjuvanec 5. 2015. Intervju z avtorico. Otočec, 6. junij.
  20. Intervjuvanec 6. 2015. Intervju z avtorico. Otočec, 6. junij.
  21. Intervjuvanec 7. 2015. Intervju z avtorico. Straža, 20. junij.
  22. Intervjuvanec 8. 2015. Intervju z avtorico. Novo mesto, 27. junij.
  23. Južnič, Primož, Maja Blažič, Tanja Mercun, Barbara Plestenjak in Darko Majcenovič. 2006. Who says that old dogs cannot learn new tricks? A survey of internet/web usage among seniors. *New Library World* 107 (1226/1227): 332–345. Dostopno prek: http://www.researchgate.net/publication/235320779_Who_says_that_old_dogs_cannot_learn_new_tricks_A_survey_of_internetweb_usage_among_seniors (12. avgust 2015).
  24. Kalin, Tomaž. 1998. Model računalniško posredovane komunikacije: tehnološka matrika in praktična raba v družbenem kontekstu. V *Internet v Sloveniji*, ur. Vasja Vehovar, 10–23. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  25. Kapel, Ana. 2005. *Stari ljudje in (ne)uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v vsakdanjem življenju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://uploadi.www.ris.org/editor/>-

- 1143014370Ana%20Kapel.pdf (12. avgust 2015).
26. Klotz, J. Robert. 2004. *The politics of Internet Communication*. Lanham, Md: Rowman and Littlefield Publishers.
27. Kožuh, Ines in Matjaž Debevec. 2011. *Uporabnost in prilagodljivost spletnih storitev za starejše uporabnike*. Dostopno prek: http://op4l.fon.bg.ac.rs/sites/default/files/kozuh%28uporabnost_in%29p.pdf (23. december 2014).
28. Lenarčič, Blaž. 2005. Informatična družba za vse - tudi za stare ljudi. *Kakovostna starost* 8 (2): 26–38. Dostopno prek: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/623-1.pdf> (16. februar 2015).
29. Loges, E. William in Joo-Young Jung. 2001. Exploring the digital divide. Internet connectedness in age. *Communication research* 25 (4): 536–562. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.472.9119&rep=rep1&type=pdf> (14. februar 2015).
30. Maček, Bernarda, Brigita Skela Savič in Joca Zurc. 2011. Dejavniki socialne integracije starostnika v domačem okolju. *Obzornik zdravstvene nege* 45 (3): 181–187. Dostopno prek: http://www.obzornikzdravstvenenege.si/Celoten_clanek.aspx?ID=dcbaf56c-e2f-4c89-8f28-2442ad1d3776 (27. junij 2015).
31. Mann, C. William, S. Helal, R. D. Davenport, M. D. Justiss, M. R. Tomita in B. J. Kemp. 2004. Use of cell phones by elders with impairments: overall, appraisal, satisfaction and suggestions. *Technology and Disability* 16 (1): 49–57.
32. Marketing Magazin. 2013. *Digitalni razkorak med generacijami se zapira*. Dostopno prek: <http://www.marketingmagazin.si/novice/mmarketing/10006/digitalni-razkorak-med-generacijami-se-zapira> (14. junij 2015).
33. McKinnon, Ewen. 2007. *The Digital Inclusion Perspective*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/sti/ieconomy/38698129.pdf> (13. januar 2015).
34. McMurtrey, E. Mark, Steven M. Zeltmann, James P. Downey in Ronald E. McGaughey. 2011. Seniors and Technology: Results from a field study. *Journal of Computer Information Systems* 51 (4): 22–30. Dostopno prek: http://iacis.org/jcis/articles/McMurtrey_etal_2011_51_4.pdf (14. februar 2015).
35. Millward, Peter. 2003. The grey digital divide: Perception exclusion and barrier pf acces to the Internet for older people. *First Monday* 8 (7): Dostopno prek: <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/1066> (27. februar 2015).

36. MOSS. 2012a. *Uporabniške navade slovenskih spletnih uporabnikov*. Dostopno prek: <http://www.moss-soz.si/si/novice/9385/detail.html> (23. december 2014).
37. --- 2012b. *11 % uporabnikov interneta je v pokoju*. Dostopno prek: http://www.ris.org/db/27/12500/Raziskave/11_uporabnikov_interneta_je_v_pokoju/0/?preid=332 (23. december 2014).
38. Mossberger, Karen, Caroline J. Tolbert in Mary Stansbury. 2003. *Virtual inequality: beyond the digital divide*. Washington: Georgetown University Press.
39. Oblak, Tanja. 2002. Internet kot nov dejavnik družbenega razlikovanja? *Družboslovne razprave* XVIII (40): 107–119. Dostopno prek: <http://druzboslovne-razprave.org/clanek/pdf/2002/40/5/> (24. december 2014).
40. Oblak, Tanja in Gregor Petrič. 2005. *Splet kot medij in mediji na spletu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
41. Oblak Črnič, Tanja. 2009. Družinska (ne)harmonija ob računalniških zaslonih. *Družboslovne razprave* XXV (61): 41–58. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/druzboslovnerazprave/pdfs/dr61Oblak-Crnic.pdf> (24. december 2014).
42. Oblak Črnič, Tanja. 2012a. Digitalne razslojenosti: spletna kultura skozi razredno in kulturno diferenciacijo v Ljubljani in Mariboru. *Družboslovne razprave* XXVIII (71): 39–62. Dostopno prek: <http://druzboslovne-razprave.org/clanek/pdf/2012/71/3/> (24. december 2014).
43. Oblak Črnič, Tanja. 2012b. »Biti offline« - Kulturni ali razredni fenomen? *Javnost* 19 (Suplement 1). S67–S84.
44. Ramovš, Jože. 2012. Uporaba računalnika pri 50 in več let starih prebivalcih Slovenije. *Kakovostna starost* 15 (1): 20–35. Dostopno prek: <http://www.instantonatrstenjaka.si/slike/1179-1.pdf> (12. avgust 2015).
45. *Razvojni center Srca Slovenije*. 2012–2014. Dostopno prek: <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/ANALIZA%20STANJA%20IN%20SWOT%20-%20INNOVAge%20sloven%C5%A1%C4%8Dina%20FINAL.pdf> (1. julij 2015).
46. Selwyn, Neil, Stephen Gorard, John Furlong in Louise Madden. 2003. Older adults use of information and communication technology in everyday life. *Ageing and Society* 23 (5): 561–582. Dostopno prek: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=175239&fileId=S0144686X03001302> (13. januar 2015).

47. --- 2004. Reconsidering political and popular understandings of the digital divide. *New Media and Society* 6 (3): 341–362. Dostopno prek: <http://homes.chass.utoronto.ca/~tkennedy/Courses/2P26/Selwyn2004.pdf> (13. januar 2015).
48. Selwyn, Neil, Stephen Gorard in John Furlong. 2005. Whose internet is it anyway? Exploring Adults' (Non) Use of the Internet in Everyday Life. *European Journal of Communication* 20 (1): 5–26. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.110.5201&rep=rep1&type=pdf> (13. januar 2015).
49. Shelley, C. Mack, Lisa E. Thrane in Stuart W. Shulman. 2006. Generational differences in information technology use and political involvement. *International Journal of Electronic Government Research* 21 (1): 36–53. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.117.3132&rep=rep1&type=pdf> (24. december 2014).
50. Silver, Hilary. 1994. Social Exclusion and Social Solidarity. *International Labor Review* 133 (5–6): 531–578. Dostopno prek: <http://goo.gl/xdL6PG> (24. december 2014).
51. Sourbati, Maria. 2004. *Internet use in sheltered housing: older people's access to new media and online service delivery*. Dostopno prek: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/1859351697.pdf> (13. avgust 2015).
52. Splichal, Slavko. 2010. Javnost med »novimi« mediji in »starimi« teorijami. *Teorija in praksa* 47 (1): 8–21. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-I4MYPXWM/> (17. februar 2015).
53. SURS. 2012. *Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodinjstvih in pri posameznikih, podrobni podatki, Slovenija, 2012 - končni podatki*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5179> (14. junij 2015).
54. --- 2013. *Uporaba računalnikov in interneta pri starejših, podrobni podatki, Slovenija, 2013 – končni podatki*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/-podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5923> (14. junij 2015).
55. Škerlep, Andrej. 1998. Model računalniško posredovane komunikacije: tehnološka matrica in praktična raba v družbenem kontekstu. V *Internet v Sloveniji*, ur. Vasja Vehovar, 24–50. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
56. Tatnall, Arthur in Jerzy Lepa. 2003. The Internet, E-commerce and Older People: an Actor-Network Approach to Researching Reasons for Adoption and Use. *Logistics*

- Information Management* 16 (1): 56–63. Dostopno prek: http://www.researchgate.net/publication/37377199_The_internet_E-commerce_and_older_people_an_actor-network_approach_to_researching_reasons_for_adoption_and_use (24. december 2014).
57. Trocchia, J. Philip in Swinder Janda. 2000. A phenomenological investigation of Internet usage among older individuals. *Journal of Consumer Marketing* 17 (7): 605–616. Dostopno prek: <http://goo.gl/dG4X0Q> (14. junij 2015).
58. van Dijk, Jan. 2006. Digital divide research, achievements and shortcomings. *Poetics* 34 (4–5): 221–235. Dostopno prek: <http://edglo-ict.wikispaces.com/file/view/Digital+divide.pdf> (13. avgust 2015).
59. Vehovar, Vasja, Tina Činkole in Katja Prevodnik. 2011. *Digitalni razkorak 2010*. Dostopno prek: http://www.ris.org/uploadi/editor/13067189172010_Neuporabniki_razlogi_RIS.pdf (16. junij 2015).
60. Vehovar, Vasja in Katja Prevodnik. 2011. *E-kompetentni državljan Slovenije danes*. Dostopno prek: http://www.ris.org/uploadi/editor/1308110209DP1_ekompetentnost.pdf (16. junij 2015).
61. Vuori, Satu in Maria Holmlund-Rytkönen. 2005. 55+ people as internet users. *Marketing Intelligence & Planning* 23 (1): 58–76. Dostopno prek: http://www.researchgate.net/publication/235284790_55_people_as_Internet_users (13. avgust 2015).
62. Wagner, Nicole, Khaled Hassanein in Milena Head. 2010. Computer use by older adults: A multi-disciplinary review. *Computers in Human Behaviour* 26 (5): 870–882. Dostopno prek: <http://www.business.mcmaster.ca/IS/head/Articles/Computer%20use%20by%20older%20adults.pdf> (13. avgust 2015).
63. *World Internet Project*. Dostopno prek: <http://www.worldinternetproject.net/#about> (27. april 2015).

PRILOGE

PRILOGA A: Intervju s starejšimi družinskimi člani

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. na kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?
2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?
3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?
4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?
5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?
6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?
7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?
Kaj vas najbolj moti?
  - a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?
8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?
9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

PRILOGA B: Transkripti opravljenih intervjujev

Intervjuvanec 1. Star 66 let. Moški. Upokojenec. Živi v urbanem okolju. Po končani gimnaziji se je zaposlil v tovarni vozil. Ob delu je končal še študij in kasneje postal vodja oddelka.

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?

Prvič sem se s tehnologijo srečal v svojih rosnih tridesetih, mogoče malo več, kšno leto, dve gor in sicer z mobilnim telefonom, doma namreč prej nikol nismo mel nobenga telefona, tut tizga stacionarnega Iskirnga ne. Lahko si samo predstavljaš, kako velika naprava je to bla to u primerjavi z današnjimi telefoni, 2-3x večja, z možnostjo prikaza 15 črk naenkrat. Meni je bil skrit, saj si lahko naenkrat videl samo eno možnost, tako da si si moral kar konkretno zapomnit, kaj želiš naredit in kje se trenutno nahajaš, da si spremenil določene nastavitve. Z enim sosedom, dobrim prjatlom smo šla enkrat v Italijo neki zanga iskat, nekej je kupovou neko orodje in smo takrat nabavla mobilne telefone. Js zase prvega sploh u življenju, no on je meu že prej ga, pa si je samo nouga kupu.

2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?

Že od samega rojstva sem bil zelo radoveden. Tut tu ni šlo drugače, kakor, da sem najprej kar pritiskal tipke in nekako kar sproti odkrivou njihov pomen. Kaj kmalu pa sem videu, da brez priročnika in navodil ne bo šlo. Seveda so mi kakšen pomen tipk pomagal razumet tut bližnji, sicer sm pa velik hodu tudi po raznih tečajih, usposabljanjih in sm se že tle seznanu z novimi, novejšimi stvarmi in njihovo uporabo. Ampak to ti tečajji, to je blo bolj pol kasnej, za časa službe, pa ko sm študerou. Od začetka, ko sm dubu mobilnga v roke pa bol ko ne sam, pa ta bližnji kolega, s katerim sm šu ponj.

3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?

To je biu pa kr računalnik. V okviru službene poti sem meu možnost videt avtomatiziran proizvodni trak, ki je že takrat v tistih letih ogromno naredu brez človeka. To se je pr ns pojavlu šele neki let kasnej in takrt sm se js pr ns pol počutu kot že nek stari maček.

4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?

Ko sem že omenu, sem se z računalnikom spoznal u sklopu takratne službe. Takrat smo na proizvodnih linijah pohitrili mnogo stvari, sploh kar se tiče printanja nalepk, pa same

proizvodnje ter pri detekciji napak. Prek službe sm obiskovou velik tečajeu, ki so nas seznanjal s tem. Sprva bol po lastni volji, kasnej pa je že služba diktirala kam pa kdaj.

5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?

Več al manj sm biu pri spoznavanju novih tehnologij prepuščen kr sam seb, od začetka svde. Nekaj znanja sm meu že od uporabe mobilnega telefona, tako, da je biu moj pogled na 5x večjo množico tipk in zaslona precej podoben. Včas so mi na pomoč prskočil mlajši sodelavci, ki so bli najbolj izpostavljeni tem brzdečim novim tehnologijam in so te stvari tut bolje razumeli, bli hitro dojemljivi za te stvari al kaku čm rečt, bistre glave. Svde pa so tut tečaji razni neki doprinesl k mojmu znanju.

6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?

Pogosto uporabljam verbalno komunikacijo, kadar je le mogoče brez uporabe pametnih naprav. Če mi razdalja to preprečuje, no potem pa se poslužujem telefona, interneta ter vseh možnih klepetalnic, ki obstajajo. Sm zaenkrat seznanjem kr z velikim, od tizga talka na gmail-u, pa skajpa, pa facebooka. Sm meu tut msn pred skajom. No še najbolj mi je pri srcu pa skajp. Maš use na enm mestu za klepetat, slika, zvok, kombinacija obeh, supr.

7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t. posrednih oblik komuniciranja? Kaj vas najbolj moti?

Težavo vidm predusem v nenehni dostopnosti vsem prijateljem, sodelavcem, službi, no zdej ne več tolk k sm u pokoju, ampak prej, neki let nazaj še joj je blo pestro. Nenehno se lahko nekdo obrne na nas in danes v vsej poplavi obvestil, reklam, ponudb, novosti lahko pridejo še nenapovedani zahtevki za delo, ki ga je potrebno skomunicirati. Zato mislim, da je prevelika uporaba tovrstnih storitev lahko slaba za človeka, saj se sam enostavno ne zna, ne more ustavit, si vzet odmor in se odpočit od vse te sodobne tehnologije. Neprestano si pod stresom, nekim pričakovanjem.

a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?

Seveda. Predvsem, kar se tiče načina pogovora si lahko vsak udeleženeec interpretira napisano besedilo, besedo ali stavek po svoje, kar lahko privede do kr nekej nesporazumov. Sm jih zarad tega tut že sam meu kr precej. Poleg tega imajo današnje storitve, ki omogočajo tovrstne pogovore pogosto tudi indikator ali je prejemnik prebral in videl sporočilo, kar je v določenih primerih lahko tut jabolko spora.

8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?

Prednosti vidim predvsem v dostopnosti ter cenovni dosegljivosti komunikacije. Včasih se do človeka na drugi strani planeta pravzaprav ni dalo priti drugače, kakor preko pošte,

pisem, medtem ko se danes lahko slišmo, pogovarjamo, celo vidimo preko novih tehnologij in to u sekundi, dveh, na primer prek Skypa in to čis brezplačno. Skype mi je za take zadeve res super, ker na enem mestu mi omogoča vse. Človeka lahko vidm, se z njim pogovarjam tudi brez nenehnega tipkanja.

9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

Ne, ne zaviram jim, ker sm tut js kr dost v tem in res vidm perspektivo v teh stvareh. Jaz to dojemam kot izziv za nas, da se vendarle spopademo z nečim novim, kar nam ni tako znano. Motiko pa kramp vsak pozna, kaj to je in, kako se uporablja. Računalništvo, tehnologija, informatika samo še to laufa in bo laufalo še dougo. Tako, da mladi majo vsaj na nekem področju možnosti, če že na drugi malo manj. To znanje, ki jim ga je dala tehnologija jim bo sigurno pršlo prou na raznih projektih, skratka v svoj prid ga bodo lahko pokoristli. Medtem ko se mnogim v moji generaciji vidi, da so padli še le sedaj v ta val in tehnologije oziroma vi rečete kul tehnologije (hehe). Tem se pa prav vidi, kako močno na trenutke pretiravajo z njeno uporabo. Se pozna potem to na njihovem družabnem življenju, ciljih, prioritetah, prostem času za prijatelje. Je pa tudi res, da ne smemo pozabt na ostale $\frac{3}{4}$ moje generacije, ki pa pojma nima sploh o tem valu in tehnologije. Tem pa se še kako pozna, da so res ma kaj sto, tisoč let za medvedi. Ko da se jim je svet ustavu že pred 30 leti.

Intervjuvanec 2. Star 71 let. Moški. Upokojenec. Živi v urbanem okolju. Po končani srednji poklicni šoli se je zaposlil kot telefonist.

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?

S tehnologijo sem se spoznal že za časa službe, posla, ki sm ga opravljal. Stacionarni telefoni, tisti na žico in uni prenosni, s katerim se lahko gibleš v nekem določenem radiju so bli praktično moji spremljevalci vsakodneвно, neprestano. Veliko časa sem preživel s slušalko v rokah, na dan sem tut do sto ljudi preklical, se oglašal, jih usmerjal, prevezoval. To komuniciranje, dogovarjanje z ljudmi je blo torej moje res rutinsko, vsakodneвно opravilo.

2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?

Uh, sm mogu kr sam se naučit teh stvari. Mogoče mi je takrat najbolj pomagou en sodelavec Mile, če se še prou spomnm njegovga imena, ki je moje delovno mesto zasedou u času moje odsotnosti. Biu je starejši, js sem ga nekako zamenjou, ker je šou on u pokoj,

ampak kdaj pa kdaj pa je on mene zamenjou, ko sem biu kej odsoten. Skupaj sva štimala s temi napravami, ni blo težko, ampak fajn pa je blo, da si meu koga za vprašat, v primeru, da je šlo kaj narobe.

3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?

Novi mediji, hmm verjetno je bil to kr računalnik, ki so mi ga otroc kupil, ko sm šu u pokoj. Oziroma še prej je biu to mobilni telefon, ampak hja ga ne morm štet med pametni telefon, ker js sm mu prej še enga res starga, na tipke pa mejhn ekran pa to, kar je dons že res redkost, tako, da ja se prau ja računalnik. Sicer z obema napravama znava z ženo povsem brezhibno upravljat, tako, da tu ni težav. Oba imava svoj mobilni. Ne unih tahudih, nekega htc-ja na dotik. Žena pa ma samsungovega.

4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?

Mobilni telefon sva si kupila sama, iz čisto preprostega razloga, ker ni na žico in se lahko z njim pogovarjaš kjerkoli, tudi, če si zunaj. Ni potrebe, da se za vsak klic premikaš iz enega konca na družga. Pa tut s sabo ga maš lahko, to pa je nama še nejbol pomembno, ker velik potujeva in hodva po izletih, v hribe, na romanja, toplice, sama al pa u hribe, pa na pohode preko planinskega društva največkrat. Če kam greva, da mava kam javit, da sva srečno pršla in se nastanila. Računalnik pa so mi kupil otroc, ko sm šu u pokoj, tku da sva oba z ženo vešča tut u tem. Sin se je potem malo bolj ukvarjal z mano, da mi je vse to malo razložil, ampak nisem niti rabil veliko. Nisem imel veliko težav s tem, saj sem z njim upravljat že, kadar sva odšla z ženo na obisk k otrokom.

5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?

Sin se je takrat malo bolj zavzeu in pokazou tiste taglaune zadeve oziroma tiste nove, v smislu skype, klepetalnic in te zadeve. Word in internet, to brskanje po internetu pa sem že prej nekako znou. Sm tut na tečaj enkrat hodu, sm dubu brezplačnga. Od tm smo velik odnesla z ženo in očitno nama je ostalo to znanje. Sam sm pa osebno kr neki znanja o tej funkcionalnosti s telefoni in to tehnologijo vso pridobu tut zarad šihta, v katerem sm biu ne, tko, da sm se tut zarad tega kr hitr upelou u svet nove tehnologije.

6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?

Komuniciram seveda preko mobilca, al pa preko klepetalnic, tistih na mejlu, al pa preko skypa. Večinoma je to kr skype, no pa z nekaterimi kolegi tut prego gmail klepetalnce, ker nimajo skypa. Facebooka pa sam nimam, tako, da to odpade (hehe). Poznam pa. Mi je sin tastarejši pokazou, pa vidm, da je isti šmorn kot ostale. Nič posebnga, al pa da bi mlo

kej nouga, kar druge nimajo. Ma če maš eno je kr dovolj se mi zdi, ampak eni nekej nimajo pa majo drugo, pa pol mi k bol obvladamo te stvari se nekaku prilagodim ostalim.

7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t.. posrednih oblik komuniciranja? Kaj vas najbolj moti?

Težau glih ne vidm, ker je bolj kot ne ta tanova tehnologija tako naštudirana, da prej najdeš prednosti kot pa slabosti. Mogoče me najbolj mot to, da se bolj malo vidm z otroci, vnuki u živo, ker se kakšen dan že preko skaypa vidimo in kakšne stvari zmenimo, dorečemo, tako, da otroci z družinami se mi zdi, da bolj poredko prihajajo, sploh ker vejo, da midva z ženo obvladava te stvari in so se kr razvadl morm rečt. Ma men je sicer useeno, samo ženi ni. Ona še vedno rada vid, da smo skupej ku se spodob.

a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?

Ne, konfliktov pa ne vidm med nami zaradi tega. Smo kr dobr poklapani s tem.

8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?

Zagotovo je prednost ta, da ne rabiš nekam peš, al pa se odpeljat, da nekomu nekej sporočiš. Prednost je tut ta, da se z otroki lahko vidmo, slišmo tut, če gredo na kakšno službeno potovanje al pa na počitnice. Sploh takrt, kdr so vnuki pr nas, da se čuvajo tu, pol otrokom kr odleže, da sva midva tolko zverzirana s tem, da lahko se slišjo, vidjo s tamalimi. Je kr velik teh prednosti, zaradi katerih je vsakdan velik lažji. Tut dan hitreje mine ob vsej tej tehnologiji. Grem malo na mejl, pogledam novice na vseh portalih. S kakšnim kolegom tut mau poklepetam, sploh s tistima k sta s Primorske, pa enga mam s Kočevja.

9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

Morda nekoliko pa res ja. Če bi mi use to meli prej, joj bi blo življenje učasih lažje, še posebi pr raznih dogovarjanjih, obveščevanju. Ampak ja, kokr si že večkrat slišala verjetno od nas starejših. Mi smo bli več na zraku, vi pa sedite po sobah in živite v svojih svetovih. Sej je vse to res, ampak js se zavedam, da gre tehnologija in z njo svet naprej in nove generacije so za to, da ustvarjo nekej novega in, da se svet premakne par stopničk naprej. Sicer bi bli vs cajt na isti stopnički, dougočasno ja. Je blo za nas težko, da smo se navadli na nekej, kar nam ni blo lih u zibko položeno, ampak se mi zdi, glede na to kolk gre hitr ta tehnološki razvoj naprej, da bojo kšne generacije tut gagale k bojo navajene recimo na pametne telefone pa tablice kokr mamozdej, u ospredju bo pa bohvej kaj že use. Nevidni telefoni, kaj pa vem še use kaj (hehe).

Intervjuvanec 3. Star 65 let. Ženska. Upokojenka. Živi v ruralnem okolju. Po končani srednji poklicni šoli se je zaposlila kot sprevodnica.

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?

Moje prvo srečanje s tako napravo je bilo pred več kot 30 leti, ko je mož, ki je bil šofer po poklicu, domou prinesel stacionarni telefon. Mislim da z Rusije ali Nemčije, nisem sigurna. Od takrat naprej ga res vs čas uporablam. Morda rečem, da mi je zelo prou pršu, že zlasti, ker me je mož lahko poklicoval, ko je bil dal časa zdoma in je vedel, da bo dal časa na furu. To obveščanje, kako je on, kako je stanje doma je bilo velik lažje. Prej se praktično nisem nič slišala, ko je pršu in šu, to je bilo pa use. Velik je odlegu in doprinesu k hiši.

2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?

Sm se kr sama hitro naučila pa prvadla nanj. Ni bilo nič težkega. Brat mi je pršu sicer zvezat žice in nastaviti use, kar je bilo električnega posla. Ostalo sm pa bil ku ne sama.

3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?

Hmm, jah nekje od mojih 60 let naprej sm začela uporablat še računalnik. Tako, da to mi ni tuje glede na moja leta. Kr se tiče računalnika sm sicer bila ene parkrat na nekem tečaju, to je bilo še čis na začetku, še predn sm ga dobila. Mi od začetka ni potegnu, ker sm kr neki časa rabila, da sm si vse te stvari zapomnla, ampak počas je šlo. Smo pred začetkom tečaja usakič tu ponovil use kar je bilo nouga od zadnjich, kar je bilo res dobro.

4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?

Prvič sm se srečala lih na tem tečaju. To sta mi sin pa njegova žena kupila za obletnico poroke, ko smo jo mela z možem. Pa mož sej je takrat glih bavil s čebelnakom in je bil čis u teh čebelah in panje je kupoval in uso opremo, taku, da sm šla sm js. Ene parkrat sm šla na to. Morda rečem, da sm se kr velik stvari naučila tm in velik odnesla s tečaja. Sm bila prou ponosna, k sm znala nekej več. Vsakokrat sm se pohvalila, ko je kdo pršu na obisk. Znam sicer res samo osnove kot je na primr, da ga pržgem, ugasim, da kakšen recept najdem na internetu. Pa elektronsko pošto mam in to je to. Kaj več mi že ne gre, ampak, sej nit ne rabim. Sin mi sicer prau, da me bo upisou še na nadaljevalni tečaj, da se bom naučila še položnice plačevati, pa si mislim, ne tega mi pa ne boš uzeu (hehe). Grem

namreč prou rada vsake tolko, vsaj tisto enkrat na mesec, ko treba položnice poravnat, u mesto, malo med ljudi. Vzamem še svoj pisan cekar, listk, kaj vse je treba nabavit in grem. Sm tut pred tečajem rekla sinu, da bohvar mi kupvat računalnika doklr js ne vem, kako mi bo vse skupej šlo, kako se bom navadla. No pa mi je kr šlo in od vzaga tečaja pršla domou bol naudušena, tku, da mi je hčerka potem dala njihouga starega, ker so ravno nouga kupval zase.

5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?

Največ so mi pomagal tisti tm na tečaju. Smo šli res od začetka in predusm mi je blo ušeč, da smo šli počas, nobenga hitenja in žiučnosti, če si kej uprašou dvakrat, tut trikrat isto stvar. Odnos je biu res za pohvalt, tako, da sm ob koncu tečaja šla do tistih dveh učitelju in ju pohvalila, vsakemu kupila kavo in bonboniero, se še prou spomnm ku da bi blu dans, ker sta mi bla res ušeč. Kar je za pohvalit je za pohvalit, ni kej.

6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?

Komuniciram največ prek stacionarnega telefona. Prek računalnika pa včasih napišem kakšno elektronsko pošto, čisto tolko, da ne pozabm, ampak mi kr velik časa uzame. Kašne stvari pozabm, potem kličem sina, pa pišem pa sploh počasi. Mam tri kolegice, ena je z Gorenjske, ki tut majo računalnik, tako, da si med sabo kaj pišemo in se kaj pomenimo. Bol poredkoma, ampak tolk za gušt js pravm (hehe). Drugač pa teh nekih stvari, k obstajajo, da lahko se pogovarjaš celo u živo, to jaz nič ne poznam. Jaz res tolko, da ga znam prižgat, ugasnt. Pošto smo si na tečaju takrat nrdili tako in tako usi. Eni so jo meli že prej tut.

7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja? Kaj vas najbolj moti?

Pr seb zdej, ko znam ne vidm nobenih težau, prej pa ja, znanje je na prvm mestu, malo morš tut volje met do tega. No pa tut zdej še ne znam, sploh ne znam usega, tko, da kej več znanja bi mi tut prou pršlo, samu so potm to že take stvari k pa tut če jih ne znam mi nč ne fali. Tut nimam več 20 let, da bi mela še celo žiulenje pred sabo, da bi mogla to hlepet po usm znanju, ki ga ponujajo te nove elektronke. Kar se tiče pa dnarja pah ja tudi, samo naju z možm to ni stalo nič. Koštajo pa te stvari, ah kakopak. Jaz bi prej pohvalla vso to tehnologijo kot pa, da bi me kaj motilo. Mogoče je moteče edino to, ko se spraviš za računalnik in potem kr sediš in sediš, pa še jaz, ko še bol počas delam use, da ja ne bom kaj narobe stisnila. Pa se na dnevu prec pozna. Kakšn dan učas raj ne grem, sploh, če vidm da mam zunej za postorit čuda stvari.

a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?

O ja, učas pa res. Sploh moj sin je bol tak hitro vzkipliu in ga kaj prašam, takoj dobim pod nos tečaj, tečaj, tečaj, te bom upsiou naprej na tečaj, tam use znajo. On nima žiuceu za razlagat. No pa to že, samo bohnedej, da ga kej prašáš dvakrat al pa kej, kar so me že naučil na tečaju. Hčerka je bol za to, samo ona je malo dlje doma, tut velik potuje službeno in pride bol poredkoma k nama, tako, da se morm kr na sina obešat, če mi kej se zalo.

8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?

Velik je prednosti, sploh, če obvladaš te stvari se mi zdi, da si kr genialc za ta svet (hehe). To s to elektronsko pošto mi je kr ušeč, sploh, zdej, ko znam na računalnik se z Ivico z Gorenjske bol pogosto slišmo. Sicer sva se tut prej, sej mam stacionarni telefon, pa smo po telefoni čvekale, ampak zdej recimo ona men pošlje kakšno sliko od vnukov, jaz njej. Ona recimo tut velik in zelu rada peče in mi to potem poslika in pošlje.

9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

Ja, uh so kr u prednosti napram nam starcm k komej, da znamo računalnik pržgat. Mi nismo nič mel. Vile, motiko pa šajtrgo pa si šou delat na traunk, njivo, kamor je blo za it. Ampak js priznam, se učas kr mlado počutm, sploh ko vidm moje sosede. Še stacionarnega telefona nimajo, kaj šele dab računalnik znale upravlat. Nism spet ne tko na slabm glasu kar se tiče teh novih stvari, vem pa, da bi lahko bla še mau bolj osveščena s tem. Mi je učas žou, da nism že prej otroke poslušala, k so me usak let sill na tečaje take, onake, sm se namreč na začetku kr upirala tem stvarem, čš, da js to ne rabm. Ja, je kr na bolšm tale mladina, tista k pa prhaja šele, uh to pa sploh ne vem, če bojo sploh mel računalnike tko ku mam js zdej, al bo use že ne vem kakšno k že na dnevniku poslušam kdaj, kaj use prhaja k nam. Se res da ne zastopm u kej več, samu ko gledam po slikah pa poslušam, joj sej ne vem kam gre ta svet. More že it u pravo smer mnnde.

Intervjuvanec 4. Star 85 let. Moški. Upokojenec. Živi v ruralnem okolju. Po končani osnovni šoli se je zaposlil kot delavec v cestnem podjetju.

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. na kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?

Uh, ja prva zares prva tehnologija je biu Iskrin stacionarni telefon in to tist, ko si morau ceu krog zavrtet za vsako številko. Sej more še bit u eni omari kje, to ma mama sprauleno, zaprašén da buh pomagej. Prvič sm ga vidu pr prjatlu doma. Oni so bli bol pr

dnarju in tisti na vasi, k so vse mel vednu prvi. K njim smo hodil oči past. Taku, da mi je ta kolega pokazou to čudo, no potem sm ga s prvo plačo še js kupu. Po pravic povedan ni biu niti velik v uporabi. Biu je, mel smo ga. Če je kdo kdj poklicou smo se javl, drgač pa bol švoh. Kmal takrt k sm ga kupu se spomnm je strela vanga ruknla in je šu k vragu. Nism pol več nouga kupu, lih zarad tega k sm vidu, da je bul ku ne stau tam v kotu, u verandi.

2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?

Kolega Mirko je biu takrat ta, ki mi je pokazou, kako se dela, kaj se dela, kam vse vleče. Še dans se spomnm, kaku sva se zajbavala pa po vas klicala tiste, k so ga tut že mel. In takoj, ko se je nekdu oglasu sva prekinla. Ja žleht sva bla še takrat ja (hehe). Ta kolega je znou s temi stvarmi delat, je meu namreč že šiht tak. Nek telefonist je biu nekje, tku ku dons k so ti receptorji. Neki tazga je on mogu bit.

3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?

Za tu, kar pa dons use vidm, da obstaja sm pa zelu anti človk za tu. Nč ne poznam, z nikumr ne znam nč delat. Seznanjem sm s tem tolk, kolkr vidm pr vnukih, pr otrokih k pridejo pa nama s Štefko kej pokažejo, kakšne slike, pa posnetke na računalnikih, al pa tistih telefonih k sm tapkaš. Mama je drugač dobila od tamale hčerke nedoug nazaj, za 80 let tist telefon, ne na žico, ta mobilni telefon, ampak to bi trajalo, da bi se midva navadla hoho. Je drugač tak lušn, velike tipke in številke ma, samo ni to za naj. Je še kr u škatli zapakiran.

4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?

Kukr sm povedou za 80 let, za mamin rojstn dan. So se potem sinovi, hčere in vnuki neki časa zaganjal na vse pretege, da bi se navadla usaj osnou uporabe, da bi se znala usaj javt, ampk ni šlu. Sej to še ni težko, samu potem treba gledat skos, da je nafilan, da ni prazn. Pa založila bi ga, ah...sam križ bi biu z njim.

5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?

Po fešti so mi otroc pa vnuki kr neki časa hodil kazat, kam morm kdaj kej prtisnt, ampak js to pozabm. Še klic težku slišm. Mama pa sploh še mau slabš sliš, rada pozab in bi vrjetnu hmal zaključla pa ga zapakirala nazaj. Sm reku hčeri naj ga uzame nazaj, pa da komu k tu bul zna s tem delat pa nucat.

6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?

Ah, nobene vloge, sej vidš. Js mam staro prakso, na štiri oči. Mi to čis zadostuje. Če bi meu pa še kakšne 20, 30 let življenja pred seboj bi pa se navadu tut na kšn mobiln telefon al pa računalnik.

7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja? Kaj vas najbolj moti?

Js jih ne vidm, ker ne uporablam tega in verjetno teh težau tut tulk ne občutm. Bi me pa verjetno mrskej začelo motit, če bi postou redn uporabnik tega. Da pa sploh ne uporablam teh stvari je pa u prvi vrst sigurno denar pa znanje, mau še vola. Tega tazadnga sploh nimam za te tanove stavri k use neki samo beži. Ta elektronka še pocen ni. Ja, ne vem, ni vse iz dans na jutur, da boš znou sploh pr ns starejših ne.

a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?

Ja, ko je mama dobila telefon, mobiln telefon sva jih parkrat slišala, da bi blo fajn da se potrudva navadt. Da bi blu use laži pol. Ampak očitno ne zaleže. Sej tut stacionarnga sm dau pred 10 leti ukint oziroma tamladim gor, ker je blo že več anket in tega sranja kot, da naj je kdu od otrok, sorodnikou, znancu res poklicou.

8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?

Oja, prednost je sigurno v tem, da te člouk lahko pokliče za tren oka ku te rab in ne rab diektno tkoj k teb, ampak so me te ankete in prodajalci res razjezil takrt in mam odpor do tega. Če me kdu rab, bo že na vrata pršu.

9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

Ma nč jim ne zaviram, sploh k vidm, kako obsedeni so s tem tipkanjem pa gledanjem u te naprave. Zavedam pa se, da če bi biu js na njihovm mestu bi vrjetno name isto gledal kukr js zdej na njih.

Intervjuvanec 5. Star 63 let. Moški. Upokojenec. Živi v ruralnem okolju. Po končani srednji poklicni šoli se je zaposlil kot skladiščnik..

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. na kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?

Spoznal sem se na nekem izletu na Gorenjsko, huh to je blo pred 40 leti, pa je blo več vrjetnu, ko so nekateri kolegi, ki so več potovali čisto zagreli za telefonsko govorilnico ter klicali svoje sorodnike v daljno Nemčijo. Sam sem nekaj časa samo gledal, kaj se dogaja predno so mi razložili, kaj zadeva omogoča. Sm biu res čisti kmečki pubec in dalj kot do

naše njive na konc vasi res nism šou. Oh, js bi šou samu je bla volja doma druga. Že tko je šiba pela doma, če si pa kej po svoje hotu igrat, je bla pa res šiba božja.

2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?

Sam naprave nisem nikoli uporabljal, ker tut nisem meu nobenga za poklicat, so mi pa soudeleženci na izletu natančno povedal, kaj omogoča ter kako se uporablja. Pa malo sm jih spremljal, kaj počnejo s temi napravami. Je blo zanimivo to takrt zame.

3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?

Prvič sem se spoznal preko vnukov. Ti so začeli z govoricami, kako so narisali to in ono. Ko pa sem jim reku, naj prnesejo pokazat sliko so mi prauli, da je to nemogoče, ker je slika na računalniku. Sam sem jim potem reku in se malo pošalu, da naj jo potemtakem vzamejo iz računalnika vn in prnesejo (hehe). So mi hitr povedal, da to ne gre tko. Ne uporablam drugač nč od tega. Je pa moja žena mau bol zagreta za te svari, ampak nekaku finančno nama ne bi zneslo. Jaz mam majhno pokojnino, ona sploh ne dobiva nič tku, da smo midva bul ko ne starokopitna glede tega.

4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?

Spoznou sem se prek vnukov, ko so mi prnesl pokazati razne slike ter njihove umetnine na teh tankih napravah. Ne vem al so to računalniki al telefoni, res ne vem, se ne spoznam na prou nobeno stvar od tega. Vednu z navdušnjem prnesejo pokazat kaj delajo, kaj igrajo za ene igrce. Se zabubjo v kot u te mejhne svetleče stvari in so prec pridni.

5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?

Sam nimam niti želje po uporabi teh naprav, ker u njih ne vidim smisla. Vnuki pa kot uspem videt so zelo spretni in naj kr nadaljujejo to pot. Njim bo še prou pršlu uso to znanje. Men pokažejo kokr sm reku te umetnine in risanke, ki jih gledajo. Ne vem, kam vse to shranjo. Midva z mamu mava vso dnevno sobo pouno albumou, oni pa v eno to napravo use to uspejo dat. Očitno sm res butl za te stvari, kako kej deluje.

6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?

Z bližnjimi komuniciram tako, da grem peš do njih al pa oni pridejo k men. Sicer mam kakšno leto mobiln telefon, ki pa ga ne uporabljam. Oglasm se samo, če zvoni. Sorodniki pa tedensko pridejo na obisk, tako, da kar se tiče tega ni problema in ja, pol tut nimam

potrebe po vseh teh napravah. Tut prjatelj mava z ženo take, ki nimajo nič stika s temi stvarmi tko, da pašemo skup. Smo ista družba, z isto pametjo (hehe).

7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja? Kaj vas najbolj moti?

Mladi kar naprej gledajo v neko napravo, so popolnoma odsotni od dogajanja okoli njih se mi zdi. Že če vnuke recimo kaj vprašam je odgovor samo še »aha«, »hmmm« al pa nič. Če mu napravo vzameš se trma in spet nisi dosegu nič. Se mi zdi, da je vzgoja zdej še težja z vsm tem kar imajo na voljo kot je bilo učas, ko smo midva vzgajala najine otroke. Včas moram trikrat, štirikrat vprašati, da mi odgovorijo, res so čis zatopleni v ta njihov svet, pa ne vem kaj vidjo u tem neprestanu. Najbolje jih je pustiti na miru, meni pa je dolgčas, če ne pridejo na obisk in ne povejo nič nouga.

a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?

Jaz konfliktov niti ne opažam, se sam niti ne zanimam za te stvari in zato tut pomoči ne potrebujem, tako, da mladi nimajo bit za kaj jezni name. Sm kvečm js na njih, na vnuke, ki so tako odsotni, ko pridejo. Včas tut na otroke, njihove starše ne, čš naj vzamejo to jim z rok. Ker na primr sosed pa mi učas poteži, da otroc nimajo nobenega potrpljenja z njim, da ga naučijo delat z računalnikom in pol se neprestano kregajo. On rab velik časa, da use to skuži, otroc pa bi use na hitro in en, dva, tri. No, glih zato pravim, da jaz teh problemou še zdaleč nimam.

8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?

Kakor mam možnost videt svoje vnuke, prednosti trenutno ne vidm, ker so popolnoma odsotni iz tega sveta, odvisni od teh naprav. Ne vem, kaj delajo, ko zmanjka elektrike. Ko vprašaš, kaj delajo je odgovor vedno isti. Pravjo, da delajo za šolo. Ampak ne vem, če se od tega da preživet. Bo treba še kej po fizičnem poslu kdaj poprjet.

9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

Ne popolnoma nič. Sej jim ni prou kej za zavirat. Pr nas je bilo čist drugač. S fanti in puncami smo se dobili na travniku pod kozolcem, se igral razne igre, se skrival. Če je blo potrebno smo se tut tepl, skratka smo se družl, bli na zraku, mrskej tut ušpičl, dans pa moji vnuki ne vem, če vejo kaj pomen robotanje češenj. Več je blo sodelovanja in dela na samem odnosu med kolegi, pa na spletanju prjateljstva. In to šteje v življenju, da maš nekoga h katermu se lahko obrnš v dobr in slabm. Ne vem, kako se, da dobit na računalniku kšnga prjatla.

Intervjuvanec 6. Star 80 let. Ženska. Upokojenka. Živi v ruralnem okolju. Ima končano osnovno šolo. Službe ni imela nikoli. V domačem okolju je opravljala delo gospodinje.

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. na kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?

Ja, prva stvar je bil zagotovo telefon, tisti stacionarni telefon. Je tega že dolgo, še ko je bil mož živi. No, se je tu po njegovi zaslugi smogal dobiti k hiši takrat. Ga je od nekod prinesel, ampak ga jaz nisem kaj dosti uporabljala. Me ni niti zanimalo. Sem mela vse, ki sem jih nucala takrat v bližini, da sem tu peš lahko šla. Da bi koga poklicala se mi še sanjalo ni takrat. Smo bili tako navajeni že od skos, da se k nekomu odpraviš peš ali pa z vlakom, avtobusom. Če pa je bilo res delč, ali pa, da ni bilo časa za taka dolga potovanja oziroma izlete smo mi temu rekli, potem sem pisala pismo. Pisati pismo sem se spravlja vsega skupaj trikrat, mogoče štirikrat. Smo imeli neke sorodnike v Nemčiji. Tako, da jaz sem večinoma komunicirala tko na štiri oči ali pa s pismi včasih. Mi je to zadostovalo. Sem bila tu skos doma, gospodinja, skrbela za živino, otroke, kaj mi bo telefon pr tem.

2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?

Pokojni mož mi je nekajkrat pokazoval, kako delati s telefonom. Ni bilo težko, samo jaz nisem smatrala, da ga potrebujem takrat in sem ga nekako tretirala kot da ga ni sploh v bajti. Se pravim, že iz neke navade. Čim sem koga rabila ali pa je on mene smogel dobiti, smo se videli, smo šli do njega, k domačiji. Konc koncev, kaj bi mi nucou telefon takrat, ko pa bi moral tu tisti, k ga želim poklicati met telefon. Mi na vasi pa smo bili vsi bili ku ne navajeni teh srečevanj in pogovorov skupaj na štiri oči. Smo mogoče trije v vasi imeli stacionarni telefon. Ti ne pomagajo prou dost potem, če jih maš pet doma, pa če jih drugi nimajo (hehe).

3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?

Huh, s tem sem pa še bolj nevedna. Joj, kaj pa vem. Kolkor sm seznanjena s temi novimi mediji sm bolj preko otrok, pa vnukov. Sama prou nobene stvari nimam, niti ne znam nucat. Včasih se z vnuki pohecam, kako velike telefone majo že, da take smo mi včasih imeli. Pa mi pravijo nazaj. Ja mama, to je zdaj moderno, to je zdaj in. Pa si mislim, ja bo že držalo (hehe). Enkrat sem pa res prijela za neko ogromno kišto s še večjim ekranom spredej, se ne vem kaj sm mela v rokah. Je bilo to lani, ko sm praznovala okroglih 80.

4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?

Na kosilu za mojih 80 mi je od vnukinje fant dau v roke to stvar pa pravu, da se bova slikala. No, takrat sm nrdila eno sliko, mi je pomagou seveda. Najprej pokazou, pol sm pa sama prtisnla, bul tapknla ku prtisnla.

5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?

Fant od vnukinje mi je pomagou. Ene dve sliki sm nrdila. Najbolj mi je blo pa smešno, ko sva se oba vidla v ta ogromen zaslon.

6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?

Kako js komuniciram (hehe)? Zelo preprosto. Moji pridejo k men, moram rečt, da hčerke kar pogosto. No, zdaj ne več z družinam, ker majo tut njihovi otroc nekateri že družine. Me tut oni pridejo vsake tolko obiskat. Smo kar ne vezi. Mam zdej neki let tut stacionarni telefon, me učas pokličejo tut prek njega. Js bol poredkoma klicarm, razn, če res kej nucam, ampak še to raj hčeri rečm k ma zravn bajto in pol ona naprej posreduje.

7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja? Kaj vas najbolj moti?

Ma jaz ne morem rečt, da me kaj moti, ker niti nism dost v stiku s temi ljudmi, ki vso to zadevo uporabljajo. Tako, da nimam nekih pripomb tukej. Imam pa sosedo, ki ima nekje 14, 15 let starga sina in mi skos jamra, da bi pob biu samo za računalniki, nič več zunaj. Pa ji pravim, sej ga res ne vidm nč zunej več. Ko je biu mejhn se je skos podiu po dvorišču. Še k men je kdaj zalutou po kakšn bonbon (hehe). So očitnu res zasvojeni s tem. Ne vem kaj tu delajo z njimi u šolah, al tu res taku nucajo vs cajt al samu afne guncajo, ne vem.

a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?

Ne, to pa sploh ne. So navajeni, da ne uporabljam nč te elektronke in se mi zdu, da me tut nč ne siljo v to. Pa tut sama nočem. Sm sicer glede na leta še kr pokretna in zdrava zaenkrat, amapk ne rabm teh zadev vseeno ne. Se z drugimi stvarmi bavm, kvačkam, šivam, vrt mam za obdelat, skuhat usak dan. Sej ne bi mela cajt za te naprave, to moraš met že cajt.

8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?

Prednost je sigurno v tem, da ne rabš k nekomu hodt, da mu nekej rečeš, sporočiš. Drugih prednosti že ne vidm. Lahko, da so, amapk kokr sm rekla, ne uporabljam in niti ne vem, kaj vse vam to omogoča.

9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

Ah ne, jim ne. Men je čis fajn in tut ne pogrešam tega. Se jaz znam zamotit s čim drugim. Mam kolegico, ki pa bi na primr zelu rada znala s temi stvarmi delat, se je pred kratkim celo na tečaj za računalnike upisala, lih zarad tega, ker prau, da ji je dougčas, da se ji dnevi vlečejo. Ah, men pa pro unč. Mam vrt, mam to za poštimat, pa mam moje kokoške in krave, morm še to živino zrihtat, pol pride kdo na kakšno kavo, pa sama grem na kakšn sprehod, če mi noge dopuščajo, aja pa še skuhat si morm, no pa gre dan prec h kraj. Nism res nikol mela želje za to. Sej še pomislt nimam cajt, da mi kej manjka.

Intervjuvanec 7. Star 80 let. Ženska. Upokojenka. Živi v ruralnem okolju. Ima končano srednjo poklicno šolo. Službe ni imela nikoli. V domačem okolju je opravljala delo gospodinje.

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. na kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?

Ja stacionarni telefon je biu tista prva tehnologija, s katero sm se pogovarjala, komunicirala z drugimi. To je blo kmal potem, ku sva se z možm sm vselila. Dobila sva ga pa za darilo od njegove tete z Amerike. Je pršu paket po pošti. Mož je biu kr precej navdušen nad njim, js niti ne. Ampak, ko sm se ga pa navadla mi je biu pa fajn in mi še dons težku brez njega.

2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?

Skupej z možm, ma en z drugim sva gledala tisto, pa gruntala, pa vtikala žice. No on se je bol ukvarjou s temi žicami, js sm pa plac zbrala, kje ga bova mela nastanjenga. Še do dans je tam. No je biu že zamenan umes parkrat, najmanj trikrat že. Ampak plac je isti ku je biu (hehe).

3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?

To kar se tiče teh mobilcou, računalnikov, s tem pa nimam opravka. Nimam nič, ne računalnika, ne telefona, mislm telefon mam, ampak ta stacionarni. In to je tut čis zadost kar rabm. Če mi moj stacionarni kdaj nagaja potem grem tm u vas k eni sosedi, mi ona posodi mobilnega. Je to že kr nekej let praksa. Ona pa na primr sm tega uporabla, pa nima tega stacionarnega ku js. Mi ona sicer use utipka pa to kar je treba, js se pol samo oglasm

in prekinm, tako, da sm še najbolj z mobilnim telefonom seznanjena. Druzga ti pa res ne znam povedat, ne poznam.

4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?

Ja je blo prvič prou pr tej sosedi. Mi je strela udarla v mojega, prvič, ko mi je udarla in sm potem rabila poklicat sestro, da je pršla pogledat kaj je. Sm pa vedla takrt, da je bla strela kriva, mi je tut televizija crknla, use je šlo tist pot h vragu.

5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?

Ne vem, če lahko rečem, da mi je pomagala, ker mi ona use utipka zmerej. Sej pravm, js pridem samo prosit in ona že ve, kaj more.

6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?

Komuniciram z mojim stacionarnim telefonom. Ko kaj rabim jaz pokličem, ko oni kaj rabijo, me pokličejo oni. Toliko, da smo na vezi kr skos. Js sicer kličem, ko je res kaj nujnega, ko mi fasnge zmanka, al pa ko moram zdravniku, ko morm kej po mestu uredit. Oja mi kr prou pride.

7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja? Kaj vas najbolj moti?

Ah, te sodobne oblike ne vem, če majo kakšne omejitve. Mobilni je prou fajn, k ne rabš stat skos na enm mestu. Samo je pa zame to čis premajhno za uporablat. Jaz na tist ekran nič ne vidm. Zame bi to moglo bi ogromno, predusm ekran ogromn, da js vem kaj prebrat. Tut tipke so mejhe, sej učas pravm tej sosedi, da sam buh ve, kaku ona lahku dela s tistim mejhnim telefonom. Je čis lahk za nost okol, ampak morš pa met oči več ku pa na peclih.

a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?

Ne, sploh ne. Moji so navajeni, da jaz ne nucam drugega kot stacionarni. Njim je samo važno, da jaz nekaj mam, da jih lahko pokličem, če kej rabim, al pa, da oni mene. Čeprou se velikrat jezijo, da bi mogla met mobilnega, da ga lahko sabo vzamm, če kam grem. Ker jih prou pogosto slišm na račun tega, da se nikol ne javm in pol jih skrbi, da nism kje skup padla, da nism kje telebnla, use zgodbe majo že u glavi. Js pa res priznam, da sm več zunej ku notr in pol res ne slišm, da notr kej zvoni. Sploh zdej, ko je dela na vrtu en kup. Ni me velik u hiši.

8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?

Od sodobnih oblik poznam sm mobilnega in kokr vidm pr tej kolegici u vasi, je res priročno, da ga lahko s seboj uzamš, kamor se odpravš. Samo ona še dobr vid in je mau bol mahjena na te stavri, se tut na računalnik obvlada, tako da pri njej ni da ni.

9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

Ne. Nja, če bi poznala pa vedla, kaj vse te stvari nove omogočajo, pol verjetno bi sigurno najdla še kšno prednost, vrjamm pa, da sigurno tut slabost. Vrjetno bi tut lažje pa drugač odgovorila na to vprašanje. Sej veš, kako zmerej pravjo. V vsaki stvari se najde tut neki slabga, ni vse sam dobru. Pogrešam pa tut ne, da bi rekla, da pogrešam kakšn računalnik al pa mobilnega, ah ne, sploh ne.

Intervjuvanec 8. Star 74 let. Ženska. Upokojenka. Živi v ruralnem okolju. Ima nedokončano osnovno šolo. Nekaj časa je hodila v službo kot šivilja, potem pa ostala doma kot gospodinja.

1. Za začetek se lahko spomnite, kdaj, zakaj oz. na kakšen način ste se vi osebno prvič spoznali s tehnologijo, ki je omogočala komuniciranje z bližnjimi?

To je blo leta 61, ko sva se z možm oženila. Dobila sva telefon za poročno darilo, Iskrin to se še dons spomnm, da je biu Iskrin, take sivkaste farbe, od moje sestre sva ga dobila. Največja anekdota je bla ta, da sva ga mela kr neki cajta zapakiranga, tko kokr sva ga dubla. Biu je tam v omari pospravljen. Še do danes mi ni jasno, čemu, zakaj.

2. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi?

Če me spomin ne vara je bla to glih sestra moja, ki je kr nekejrt, no vsakič, ko je pršla na obisk sprašvala in ga iskala po hiš, kam sva ga dala. Ni mogla vrjet, da ga ne uporablava, mau celu tut užaljena, svde, ker je blo to njeno darilo. Je bla glih ona tista potem, ki naju je naučila pa povedala kako fajn je ta zadeva. Sej midva sva vedla, da je to za klicat in podobno, samo ne vem, ni se nama zdelo, da ga rabva. Ona je bla pa tajnica 30 let in verjetno že to vse pove, zakaj je bla nad telefoni taku peklensku navdušena.

3. Kaj pa novejša tehnologija? Kdaj ste se vi osebno prvič spoznali z uporabo kakšnega novega medija (računalnik, pametni telefon, tablica)?

Pr hčerki doma sm največkrat v stiku z računalnikom, ampak samo tako, da sedim zavravn in gledam. Tako, da uporabljam ga ne. Oni majo vse te nove tehnologije doma in kar

vidim, vidim pri njej. Pa pr ostalih hčerkah in sinu tut. Čis prvič, kaj pa vem, hmmm, mogoče je blo to kakšnih 10 let nazaj.

4. Zakaj in na kakšen način ste se spoznali z njim?

To je blo isto pri hčerki, ko mi je kazala slike z ene poroke. Ja, mislm, da so ble poročne slike. Pa še neko obhajilo. Ja, ja to je blo. Se spomnim, da me je posedla za računalnik in rekla: tako, js morm kuhat, ti boš pa tule pritiskala in gledala slike (hehe). Nimaš nč za zafknit.

5. Kdo je bil tisti, ki vam je takrat pomagal pri sami uporabi novega medija?

Hčerka je bdela zavravn. Ampak ni blo potrebno, tist knof sm že prtiskala.

6. Kako običajno komunicirate z bližnjimi in kakšno vlogo imajo za vas pri tem mediji?

Jaz mam vse otroke svoje kar dost v bližini svojega doma, tako, da so vsi tu nekje okol. Telefona ne uporablam, ah teh novih stvari sploh ne, tistega stacionarnega sva pa z možm dala sklopit. Je predrago za plačevat, glede na to, da ga nč nisva nucala kr par let že ne.

7. Kje vi osebno vidite težave/omejitve sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja? Kaj vas najbolj moti?

Največja omejiteu, težava je sigurno znanje, ki ga noben od naju z možm glede teh stavri nima in sva prikrajšana pol tut glede te uporabe. No, pa sej tut volje do tega js recimo nimam, ima mož bolj. Pa da ne pozabm, še cajt morš met. Joj to pa js tut nimam nikol. Mam skos nekej za prčkat okol bajte al pa u njej. Če bi pa znala s temi stvari delat pa bi se sigurno našla mogoče tut več cajta pol in ja še sigurno tut več prednosti ku slabosti. Denar mislm, da ne bi smeu bit težava, sej kupiš tisti računalnik, potem pa je nekej let mir z njim kokr vem.

a. Morda glede tega prihaja do kakšnih konfliktov v družinskem okolju?

Ne, ne prihaja. Nas mogoče rešuje ravno to, da smo tako blizu, vsi nekaku na kupu in se slišimo, smo skos na vezi. Vedno se oglasijo, ko grejo tu mimo, če ne za več, vsaj za pet minut, da se pozdraumo.

8. Kje vi osebno vidite prednosti sodobnih t.i. posrednih oblik komuniciranja?

Joj, težko bi rekla, kaj vse so prednosti, ker res nč od naštetga ne uporablam in mi je težko rečt, kaj so vse dobre stvari te elektronke sodobne. Opažam pa pr hčerkah, da majo vse slike samo še na računalnikih, nič ni več v albumih. Kadar mi kaj pokaže, je vedno al na telefonu al na računalniku. Ne vem, če mi je kdaj katera prnesla album ku se šika. Mi je to pa kar ušeč, da nimaš tega praha za brisat nonstop.

9. Morda mlajši generaciji zavirate, glede na to, da so z novi mediji dobesedno zrasli?

Jaz ne, mož kokr sm rekla je bol za te nove stvari. On bi to use meu, ampak mislm, da samo meu, nucat pa glih tako ku js ne zna. Bi se mogoče nauču, ampak ne vem, če bi meu potrpljenje za to. Men pa se ne da, niti nimam časa za to, pa še verjeno bi rabila hoho let, da bi vse tako obvladala kot naši otroc pa še mlajše generacije za njimi, uh ti so vrjetnu še bul izurjeni za tu.